

Handboek NVT

Leeswijzer Taalleesland
Nederlands voor het basisonderwijs
op Aruba (klas 3-klas 6)

Leerjaar 5

Thema 3

Ik begrijp er niets van!

Colofon

Lidwina Solognier-Lamper (projectleider)

Mirella Wijngaarden

Judith Schnieders

Laura Tonk

Marion Lopez

Wiljan Megens

Met dank aan:

Colegio Conrado Coronel, Colegio San Hose, Frans Teunissen, Aurita Arends, Magriet Pourier, Merle Sint Jago, Alexandra Tromp

Uitgegeven door afdeling Curriculum, Directie Onderwijs Aruba

Opdrachtgever: Proyecto Scol Multilingual (PSML)

Handboek NVT

Dit Handboek van thema 3 'Ik begrijp er niets van!' is onderdeel van het 'Handboek NVT', een aanpassing van de methode Taalleesland voor het vak Nederlands in het Arubaanse onderwijs klas 3-6.

In het Handboek NVT, leerjaar 5, komen alle leerlijnen van Taalleesland aan bod: woordenschat, luisteren en spreken, leesbegrip, stellen, taalbeschouwing en spelling. Daarnaast wordt er in de lessen tijd ingeruimd voor lezen.

De aanpassing betreft onder andere het aantal lessen in verband met de beschikbare lestijd voor het Nederlands in de Scol Multilingual. Bij deze aanpassing is rekening gehouden met het feit dat de leerlingen in de moedertaalmethode 'Festival di Idioma' de taalvaardigheden zullen leren waarop het onderwijs in het Nederlands aansluit.

Andere aanpassingen zijn er met betrekking tot de context: aanpassing aan de Arubaanse context of een verduidelijking van de context met behulp van beelden.

Ook komen taalverschillen Papiamentu – Nederlands aan bod in de desbetreffende lesuitwerkingen, bijvoorbeeld bij verschil in woord- of zinsbouw.

Veel taalplezier!

De projectgroep.

Thema 2

Ik begrijp er niets van!

Inhoud Handboek thema 3

Colofon	2
Inhoudsopgave	5
Thema-inleiding	7
Overzicht lesdoelen	8
Lessen	11 - 78

Bijlagen

- Toetsbladen 3
- Controletoets
- Alfabetische woordenlijst
- Woordenlijst betekenissen
- Spellinghulp

Thema-inleiding

De titel van dit thema is 'Ik begrijp er niets van!'. In dit thema gaat het over onderlinge communicatie en de problemen die zich daarbij kunnen voordoen. Als iemand onduidelijk spreekt of zich van een vreemde taal of onbekend dialect bedient, wordt hij niet verstaan. Wie met een accent praat, wordt wel begrepen en geeft meteen iets prijs van zijn sociale of regionale achtergrond. Wie doof is, heeft hulpmiddelen nodig om met anderen te kunnen communiceren. En wie naar een buitenlands tv-programma kijkt, kan vaak niet zonder ondertiteling.

Soms kom je in een geschreven tekst woorden tegen die je niet begrijpt. Wat moet je dan doen om de boodschap toch te kunnen begrijpen?

Ten slotte bestaan er over 'praten' tal van spreekwoorden en gezegden, waarvan er in dit thema een aantal de revue passeert.

Ieder thema bestaat uit 20 lessen. De lessen 1-4, 6-9, 11-14 zijn taallessen, waarin het lezen van teksten is geïntegreerd; de lessen 5, 10 en 15 zijn spellingslessen; lessen 16/17 zijn toetslessen; lessen 18/19 zijn herhalings-/verdiepingslessen; in les 20 wordt het thema afgesloten.

De leerlingen beheersen aan het eind van thema 3 de volgende taalvaardigheden:

Woordenschat

- het passief en actief kennen van de doelwoorden van thema 3;
- het herkennen van betekenisrelaties tussen de doelwoorden van thema 3.

Taalbeschouwing

- zinnen in de onvoltooid tegenwoordige tijd in de onvoltooid verleden tijd schrijven en omgekeerd.

Leesbegrip

- de taaldenkrelatie middel-doel hanteren.

Spelling

- het oefenen van auditief geheugen en het schrijven van een aantal zinnen en woorden uit al bekende spellingscategorieën.

Didactische tips

Aan het eind van een les staan soms didactische tips. Hierin worden meestal voor leerlingen onbekende woorden aangegeven.

Om deze woorden duidelijk te maken, kunt u te werk gaan volgens de methode die de woordenschatlessen gebruiken.

Een andere tip is om andere woordleerstrategieën te gebruiken:

- langere woorden splitsen in woorden die wel bekend zijn;
- gelijkenis zoeken in woorden in andere talen (Papiamento, Engels, Spaans);
- een vertaling naar het woord in het Papiamento.

Didactische tips kunnen ook tips geven met betrekking tot het bereiken van andere doelen in de lessen.

Overzicht lesdoelen		
Week 1		
Les 1	Luisteren en spreken	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen het uitwisselen van ervaringen over het thema 'Ik begrijp er niets van'. - De leerlingen oefenen het onderkennen van problemen die ontstaan door een taalbarrière.
	Woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>begrijpen, verstaan, communiceren, schriftelijke vaardigheid, mondelinge vaardigheid</i>.
Les 2	Leesbegrip	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen om onderscheid te maken tussen verhalende en niet-verhalende gedichten en om het onderwerp van een gedicht vast te stellen.
Les 3	Taalbeschouwing	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen enkele spreekwoorden en uitdrukkingen die met praten te maken hebben. - De leerlingen oefenen het inzien dat teksten beter te begrijpen zijn als je de betekenis van een aantal moeilijke woorden weet. - De leerlingen verkennen de betekenis van letterlijk en figuurlijk taalgebruik.
Les 4	Stellen	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen herhalen wat een weettekst en een doetekst zijn.
Les 5	Spelling	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen het schrijven van woorden met een open of een gesloten lettergreep. - De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met sch(r). - De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met ch(t). - De leerlingen oefenen het schrijven van woorden met woorddelen die eindigen op d of t.
Week 2		
Les 6	Stellen	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen een weettekst te schrijven met de volgende structuur: 1 Waar gaat het over? 2 Wat kan ik er nog meer over vertellen? 3 Wat vind ik ervan?
Les 7	Woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>de doorsnede, inwendig, uitwendig, doof, hardhorend, de gebarentaal</i>.
	Leesbegrip	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen onderscheid te maken tussen verhalende en niet-verhalende gedichten en het onderwerp van een gedicht vast te stellen. - De leerlingen oefenen de Leeswijzer te hanteren.
Les 8	Taalbeschouwing	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen het vaststellen of zinnen in de (onvoltooid) tegenwoordige of in de (onvoltooid) verleden tijd staan. - De leerlingen oefenen de termen tegenwoordige en verleden tijd te gebruiken in plaats van 'nu' en 'vroeger'. - De leerlingen oefenen het aangeven van het gezegde in zinnen met één (onovergankelijk) werkwoord. - De leerlingen oefenen de infinitief ('woordenboekvorm' van het werkwoord) van gegeven werkwoordsvormen te noemen.
Les 9	Woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>het spraakgebrek, slissen, stotteren, voorspellen, de afloop en het slot</i>.
	Leesbegrip	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen de voortgang en afloop van een verhaal te voorspellen. - De leerlingen oefenen het begin, midden en eind van een weettekst te onderscheiden op grond van gegeven criteria.
Les 10	Spelling	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen het schrijven van woorden met een open of een gesloten lettergreep. - De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met sch(r). - De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met ch(t). - De leerlingen oefenen het schrijven van woorden met woorddelen die eindigen op d of t.

Thema 2

Ik begrijp er niets van!

Week 3		
Les 11	Taalbeschouwing	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen het vaststellen of zinnen in de (onvoltooid) tegenwoordige of verleden tijd staan. - De leerlingen oefenen het aangeven van het gezegde in zinnen met een werkwoordgroep. - De leerlingen oefenen in weten wat de persoonsvorm is en deze aanwijzen in zinnen met een werkwoordgroep. - De leerlingen oefenen het weten dat in zinnen met één werkwoord het gezegde en de persoonsvorm identiek zijn.
Les 12	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>de wereldtaal, de landstaal, de streektaal, het taalgebruik, formeel, informeel, populair en zakelijk</i> .
	Leesbegrip	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen de voortgang en afloop van een verhaal te voorspellen. - De leerlingen oefenen het begin, midden en eind van een weettekst te onderscheiden op grond van gegeven criteria.
Les 13	Woordbegrip	- De leerlingen oefenen het gebruikmaken van het verschijnsel dat moeilijke woorden vaak elders worden verklaard.
Les 14	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>, het accent, het dialect (streektaal), het Standaardnederlands</i> .
	Taalbeschouwing	- De leerlingen oefenen met de begrippen Standaardnederlands, dialect en (praten met een) accent.
Les 15	Spelling	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen het schrijven van woorden met een open of een gesloten lettergreep. - De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met sch(r). - De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met ch(t). - De leerlingen oefenen het schrijven van woorden met woorddelen die eindigen op d of t.
Week 4		
Les 16/17	Diagn. toets	
	Spelling	<ul style="list-style-type: none"> - woorden met een open of een gesloten lettergreep schrijven - meerlettergrepige woorden schrijven met sch(r) - meerlettergrepige woorden schrijven met ch(t) - woorden schrijven met woorddelen die eindigen op d of t
	Stellen	- een verhaal schrijven aan de hand van de Schrijfwijzervragen
	Taalbeschouwing	<ul style="list-style-type: none"> - vaststellen of zinnen in de tegenwoordige tijd of in de verleden tijd staan. - zinnen omzetten van de ene tijd in de andere, zowel in vertel- als in vraagzinnen
	Leesbegrip	- verhalende en niet-verhalende gedichten onderscheiden en het onderwerp van een gedicht vaststellen
	Woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - de woorden van de Woordclusters zowel passief als actief beheersen - de betekenisrelaties tussen de woorden van Woordclusters doorzien
Les 18/19	Herh./verdieping	
	Spelling	- getoetste doelen
	Leesbegrip	getoetste doelen
	Taalbeschouwing	- getoetste doelen
	Woordenschat	- getoetste doelen
Les 20	Thema-afsluiting	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen schrijven en ontcijferen een boodschap in morsetekens. - De leerlingen werken met geheimtaal.

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het uitwisselen van ervaringen over het thema 'Ik begrijp er niets van'.
- De leerlingen oefenen het onderkennen van problemen die ontstaan door een taalbarrière.
- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **begrijpen, verstaan, communiceren, schriftelijke vaardigheid, mondelinge vaardigheid**.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 1, Woordspoor 1
- Woordweb 1, Woordcluster 1 (groep 7, thema 11 'Allemaal Taal')

Individueel

- Werkboek 3, bladzijde 1 t/m 4

Extra oefening

- Werkboek 3, bladzijde 5 en 6

Voorbereiding

- eventueel een tekening op het bord of een plaatje van een tent om de woorden 'de stang' en 'de haring' te verduidelijken
- een radio

Betekenis van de woorden

begrijpen:	Begrijpen betekent: snappen, weten wat iemand bedoelt.
verstaan:	Verstaan betekent: goed kunnen horen (luisteren) en begrijpen wat er wordt gezegd.
communiceren:	Als we communiceren dan praten we met andere mensen of we schrijven met hen.
schriftelijke vaardigheid:	Schriftelijke vaardigheid is hoe goed je iets kunt opschrijven. Raymond schrijft mooie verhalen, hij heeft een heel goede schriftelijke vaardigheid.
mondelinge vaardigheid:	Mondelinge vaardigheid is hoe je iets kunt vertellen.

Start**5**

U vraagt:

“Hier op Aruba spreken we niet alleen Papiamentu. Wie kan nog een paar talen opnoemen die we hier op Aruba spreken?”

(Nederlands, Spaans, Engels, ...)

“Naast deze talen, welke andere talen spreekt men in de wereld”

(Frans, Portugees, Italiaans, ...)

Kern – Instructie 1**15**

Na het gesprek over talen leest U de volgende tekst voor:

Suzy zit met de andere kinderen in de kring. Ze praten over de Paasvakantie. Suzy luistert goed. Net als veel kinderen in de klas is ze ook op Aruba geboren. Ze kan heel goed Papiamentu spreken, maar leert ook Nederlands op school. Ook een beetje Engels en een beetje Spaans.

“Wat heb je nodig om te kamperen?”, vraagt meneer Richard.

De vinger van Suzy vliegt omhoog. “Een tent!”, roept ze blij.

Dat heeft ze gisteren van juf Karina geleerd.

“Goed zo”, zegt meneer Richard. “En verder?” Jeroen mag het vertellen.

“Je zet alle stangen in elkaar”, zegt hij. “Dan gooi je de tent eroverheen.

En dan is het bijna klaar.”

“Bijna?” vraagt meneer Richard. “Wat moet je dan nog meer doen?”

Mayra steekt haar vinger op. “Je moet de haringen nog in de grond slaan”, zegt ze. Meneer Richard knikt, maar Suzy kijkt Mayra met open mond aan. Een haring? Dat is een soort vis, heeft ze van juf Karina geleerd! Slaan ze vissen in de grond wanneer ze gaan kamperen? Wat raar! Ze steekt haar vinger weer op.

“Zijn die haringen dood of levend?” vraagt ze. De kinderen brullen van het lachen en ook meneer Richard glimlacht.

“Een haring is een ijzeren pen of een houten stokje om de touwen van de tent mee vast te zetten”, zegt hij.

“Maar juf Karina zegt dat een haring een vis is!” roept Suzy.

“Ook”, antwoordt meneer Richard. “Een haring kan ook een vis zijn, maar nu hebben we het over een tentharing.” Meneer Richard sluit de kring en de kinderen gaan weer op hun plaats zitten. Wat moeilijk, denkt Suzy. De ene keer is een haring een vis en de andere keer is het een pen of een stokje.

Gereviseerde tekst

U houdt naar aanleiding van het verhaal een gesprek, waarbij de volgende vragen richtinggevend zijn:

- Waarom begrijpt Suzy niet wat Mayra zegt? (omdat ze bezig is de Nederlandse taal beter te leren)
- Vind je het gek dat de andere kinderen lachen? Waarom wel/niet? Wat zou je zelf doen?

- Hoe zou jij het vinden als je zou worden uitgelachen omdat je iets niet begrijpt? Is dat wel eens gebeurd? Wie kan daar iets over vertellen?
- Wie zou juf Karina zijn? (de juffrouw van Prisma)
- Wie kent er nog meer woorden, zoals 'haring', die verschillende betekenissen hebben? (bank, bord, kop, enzovoort)
- Kun je daar ook grappige dingen mee bedenken? (Een bank kan een gebouw zijn waar je geld kunt krijgen. Als je dus zegt: "Ik zit op de bank", kan het betekenen dat je boven op het bankgebouw zit.)

Aan de hand van de volgende vragen laat u de leerlingen ervaringen vertellen met een taalbarrière:

- Ben je wel eens bij mensen geweest die je niet kon **verstaan**? Waar was dat? Vertel er iets over. (bijvoorbeeld anderstaligen die niet Arubaan zijn en geen Papiamentu thuis spreken)
- Wie is wel eens in een land geweest waar je mensen niet kon **verstaan**? Waar was dat? Welke taal spraken ze daar?
- Als je daar met kinderen hebt gespeeld, hoe kon je elkaar dan toch **begrijpen**? (voordoen, gebaren, enzovoort)
- Heb je wel eens woorden uit een andere taal gehoord die op het Papiamentu lijken? Welke woorden? (bijvoorbeeld Spaanse woorden: casa, cas; hombre, homber en dergelijke)

U houdt nog een kort gesprekje over talen samen met de leerlingen. Daarna zegt u:

"Er is iets wat wij mensen vrijwel de hele dag doen, jullie ook. Echt waar, op dit moment bijvoorbeeld ook. Wij luisteren naar elkaar. Wij praten met elkaar. Wij kijken naar elkaar en wij laten dingen weten. Met sms'je of met een briefje. Met een deftig woord heet dat: **communiceren**. **Communiceren** is op een of andere manier contact hebben met iemand waarbij je nieuws of informatie aan elkaar doorgeeft. **Communiceren** doen we op veel manieren. Soms spreken we en soms luisteren we alleen maar. Soms schrijven we iets op of soms lezen we iets of kijken we ergens naar. We **communiceren** ook met elkaar door niets te zeggen. Alleen met je ogen of met je houding. Sommige mensen kunnen het best iets zeggen door het op te schrijven. Deze mensen hebben een goede **schriftelijke vaardigheid**. Zij kunnen iets goed op schrift zetten.

Andere mensen hebben misschien niet zo'n goede **schriftelijke vaardigheid** en kunnen beter iets zeggen door erover te praten. Ze vertellen liever. Deze mensen hebben meer een **mondelijke vaardigheid**. Er zijn natuurlijk mensen die zowel een goede **schriftelijke vaardigheid** hebben als een goede **mondelijke vaardigheid**.”

U neemt het Woordweb en u stelt de volgende vragen:

- Op welke manier heb jij vandaag **gecommuniceerd**? (bijvoorbeeld: praten, luisteren, schrijven, sms'en, enzovoort)
- Wat vind je makkelijker: een werkstuk schrijven of een spreekbeurt houden? Waarom?
- In welk beroep moet je een goede **schriftelijke vaardigheid** hebben? (bijvoorbeeld: schrijver, journalist)
- In welk beroep moet je over een goede **mondelijke vaardigheid** beschikken? (bijvoorbeeld: radioverslaggever, tv-presentator, politicus, verkoper)

U herhaalt de nieuwe woorden opnieuw samen met de leerlingen.

Kern – Instructie 2

20

Daarna begint u wat in het Engels te zeggen tegen de leerlingen terwijl u de radio harder aanzet. De leerlingen kunnen u niet verstaan. U zegt:

“Welcome my pupils. This is the fifth grade and we are having Dutch lesson. So I ask you to put much attention and concentrate in your tasks.”

Daarna zegt u:

“Net toen de radio (heel) hard stond, konden jullie mij niet **verstaan**. Jullie konden niet horen wat ik zei. Soms hoor je wel wat ik zeg maar **begrijp** je het niet. Ik zei: “Welcome my pupils. This is the fifth grade and we are having Dutch lesson. So I ask you to put much attention and concentrate in your tasks.”

Deze zin heb je waarschijnlijk wel **verstaan**, maar niet **begrepen**. Je hebt dus wel gehoord wat ik zei, maar je weet niet wat het betekent. Ik zei: “Welkom mijn leerlingen. Dit is de vijfde klas en we hebben nu Nederlandse Taalles. Dus ik vraag je om goed op te letten en je te concentreren op je werk/taak.”

Als ik nou zeg: “Hoy no hay clase, tenéis libre.” heb je me niet **begrepen** omdat jullie waarschijnlijk nog geen goed Spaans **verstaan**. Als jullie het wel hadden **verstaan**, dan zat je hier namelijk niet meer want ik zei in het Spaans dat er vandaag geen school is en dat jullie vrij hebben.”

Vervolgens bespreekt u de betekenissen van de nieuwe woorden aan de hand van het Woordweb. Nadat u de woorden hebt uitgelegd, gaat u een kort gesprek aan met de leerlingen. U kunt de volgende vragen stellen:

- Ik was vorig jaar in Italië. Iemand begon een heel gesprek met mij maar ik heb er niets van **verstaan**. Ik **versta** namelijk geen Italiaans. Hebben jullie dat ook weleens meegemaakt dat je iemand tegenkomt en met jou begint te praten en dat je er niets van **verstond**?
- Wie **verstaat** er wel Italiaans of een andere vreemde taal?
- Kijk je wel naar de tv programma's? **Begrijp** je dan alles? Zijn er bepaalde mensen op tv die je niet goed **begrijpt** (bijvoorbeeld de nieuwslezer)?

U bespreekt de opdrachten op bladzijde 1 tot en met 4 van het Werkboek. Daarna maken de leerlingen de opdrachten zelfstandig. U biedt hulp waar nodig is.

extra opdrachten: - Werkboek, opdracht 4, bladzijde 5 en 6

Afsluiting	5
-------------------	----------

U bespreekt de antwoorden van de opdrachten en u herhaalt de woorden opnieuw aan de hand van het Woordweb. Daarna vraagt u de leerlingen naar hun ervaringen met vreemde talen en laat een paar daarover vertellen.

Antwoorden	
-------------------	--

Werkboek 3 blz. 1 t/m 6

1

1 = tekening 2,

2 = tekening 4,

3 = tekening 1,

4 = tekening 3

2

1 omdat de kinderen in klas 5 met andere mensen praten of schrijven

2 mondelinge,

3 schriftelijke,

4 schriftelijke,

5 mondelinge

3

schriftelijke vaardigheid: 1, 4, 6

mondelinge vaardigheid: 2, 3, 5

4

Hoi Nathan,

Alles goed?

Wij hebben nu taalles en ik vind het echt saai!

Ik begrijp er niks van. Ik hoop dat de les snel afgelopen is.

Ik moet nu stoppen, anders ziet meester Freek het misschien.

Doei, tot straks.

Groetjes, Hagop.

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen om onderscheid te maken tussen verhalende en niet-verhalende gedichten en om het onderwerp van een gedicht vast te stellen.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek 2, bladzijde 6 t/m 8
- Leeswijzer 1

Extra oefening

- Taalleesboek 2, bladzijde 9 t/m 11

Start**5**

U herhaalt de Woordwebben uit Les 1 over *begrijpen* en *verstaan* even samen met de leerlingen. Daarna pakt u bladzijde 6 van het Taalleesboek. U leest het gedicht samen met de leerlingen.

Kern – Instructie 1**15**

U bespreekt het gedicht op bladzijde 6 van het Taalleesboek samen met de leerlingen en u laat een paar leerlingen het verhaal kort navertellen. Daarna pakken de leerlingen de Leeswijzer voor zich en u bespreekt samen met de leerlingen opdracht 3.2 en 3.1 van de Leeswijzer.

Kern – Instructie 2**20**

Daarna leest u het volgende gedicht voor.

Zusjes van twee

Groepf,
fluns,
hateboe,
hola bola bee.
Zo praten zusjes
als ze praten.
Zo praten zusjes
van twee.
Wat moet je
daar nou mee?

Henk Hokke

U vraagt:

“Waar gaat dit gedicht over?” (zusjes die nog niet goed kunnen praten)

“Wordt er in dit gedicht een verhaal verteld?” (nee)

Om dit laatste te illustreren kijkt u weer samen met de leerlingen op de Leeswijzer en u zegt:

“Als er in het gedicht wel een verhaal zou worden verteld, moet je een aantal vragen van 3.1 kunnen beantwoorden.”

U stelt de vragen die bij 3.1 staan en trekt de conclusie dat die vragen niet (goed) kunnen worden beantwoord, zoals dat wel het geval was met het gedicht ‘Hassan’. Vervolgens leest u het gedicht ‘Zusjes van twee’ nog eens voor. Daarna vraagt u:

“Wat vind je van het gedicht? Is het grappig, droevig, spannend? Waarom vind je dat?”

U bespreekt opdracht 2 op bladzijde 7 en 8 van het Taalleesboek. Daarna maken de leerlingen de opdrachten in het Werkboek en het Taalleesboek zelfstandig. U biedt hulp waar nodig is.

extra opdrachten: - Taalleesboek, opdracht 3 en 4, bladzijde 9 t/m 11

Afsluiting	5
-------------------	----------

U bespreekt de antwoorden van de opdrachten samen met de leerlingen.

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek 2, blz. 7 t/m 11

1.1

Jetske ontmoet Hassan op het schoolplein. Ze verstaan elkaar niet, maar maken samen een kasteel in de zandbak.

1.2

c over Jetske en Hassan die elkaar niet verstaan, maar wel begrijpen

1.3

Jetske is de hoofdpersoon, omdat zij het meeste doet.

1.4

half negen (vóór schooltijd)

2.1

1 *geen*   2 *geen*   3 *niets*   4 *niet*   5 *niet*

2.2

a over Engelse woorden

2.3

Nee

3

1 *wel*   2 *wel een*   3 *iets*   4 *wel*   5 *niet*

4.1

c over een kind dat niet mee mag spelen

4.2

a Ja, want er komen personen in voor die iets beleven

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen enkele spreekwoorden en uitdrukkingen die met praten te maken hebben.
- De leerlingen oefenen het inzien dat teksten beter te begrijpen zijn als je de betekenis van een aantal moeilijke woorden weet.
- De leerlingen verkennen de betekenis van letterlijk en figuurlijk taalgebruik.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek 2, bladzijde 12 t/m 15
- Taalschrift

Extra oefening

- Taalleesboek 2, bladzijde 15 t/m 17

Start**5**

U zegt:

“Wie weet wat deze uitdrukking in het Papiamentu betekent? *E homber ey ta landa den placa*. Zwemt hij echt in geld? (nee, hij heeft heel veel geld) Vandaag gaan we praten over uitdrukkingen die over *praten* gaan. Bijvoorbeeld: *Je mond voorbij praten*. Dat betekent dat je te veel hebt gezegd dat eigenlijk niet gezegd had moeten worden. Of *praatjes vullen geen gaatjes* (iemand, in plaats van zakken te vullen, maar staat te kletsen).”

Kern – Instructie 1**35**

U leest de tekst op bladzijde 12 van het Taalleesboek voor. Daarna geeft u leesbeurten. U bespreekt eventuele moeilijkheden in de tekst.

Vervolgens leest u de tekst weer en u staat even stil bij het spreekwoord *Praatjes vullen geen gaatjes*. U zegt:

“Vroeger luidde dit spreekwoord: ‘Praatjes vullen geen zakken’. En dit is goed begrepen als je bedenkt dat iemand in plaats van zakken te vullen maar staat te kletsen. Maar omdat *gaatjes* leuk op *praatjes* rijmt is *zakken* veranderd in *gaatjes*. Daardoor is het spreekwoord niet zo makkelijk meer te begrijpen.”

U bespreekt de opdrachten op bladzijde 13 tot en met 15 van het Taalleesboek. Bij opdracht 2 op bladzijde 14 kunt u de termen letterlijke en figuurlijke betekenis introduceren.

U zegt:

“Letterlijk betekent dat de woorden precies betekenen wat er geschreven of gezegd wordt. Figuurlijk betekent dat de woorden iets anders betekenen dan er geschreven of gezegd wordt. Bijvoorbeeld vogels zingen op verschillende manieren, omdat ze verschillend ‘gebekt’ zijn. Natuurlijk heeft dit niet alleen met de vorm van de snavels te maken, maar met de hele bouw van de dieren. In de tekst bij opdracht 2.1 is dus sprake van de *letterlijke betekenis*. In de tekst bij opdracht 2.2 komen geen vogels voor die verschillende geluiden maken, maar jongens die praten. Ze spreken allebei wel Nederlands, maar net iets verschillend. Hier krijgt het spreekwoord zijn *figuurlijke betekenis*. Het is ook niet zo dat de jongens verschillend praten, omdat ze verschillende monden hebben of verschillend gebouwd zijn. De verschillen in uitspraak komen door de mensen in hun omgeving die ‘verschillend’ praten. Dit nemen de jongens over. Een goed voorbeeld is hoe wij hier op Aruba Papiamentu spreken en hoe de Curaçaoënaars Papiamentu spreken. Dat klinkt verschillend.”

U geeft nog enkele voorbeelden van letterlijk en figuurlijk. U zegt:

“Je zegt bijvoorbeeld: *Hij zit op zijn geld*. Letterlijk zou dat betekenen dat hij op zijn stoel een heleboel geld heeft gelegd en daar bovenop is gaan zitten. Deze uitdrukking is figuurlijk bedoeld, want hij zit niet echt op zijn geld. De figuurlijke betekenis is dat hij zijn geld niet uitgeeft. Hij is gierig. Je zegt bijvoorbeeld: *Hij zwemt in zijn geld*. Dit is figuurlijk bedoeld. Hij zwemt niet echt, niet letterlijk in een zwembad vol met geld, maar de figuurlijke betekenis van deze uitdrukking is dat hij heel veel geld heeft.”

De leerlingen maken de opdrachten op bladzijde 13 tot en met 15 van het Taalleesboek zelfstandig. Eventueel kunt u de opdrachten in deze les in tweetallen laten maken. U biedt hulp waar nodig is.

extra opdrachten: - Taalleesboek, opdracht 3 t/m 5, bladzijde 15 t/m 17

Afsluiting	5
-------------------	----------

U bespreekt de antwoorden samen met de leerlingen en de eventuele moeilijkheden.

Antwoorden	
-------------------	--

Taallesboek 2, blz. 13 t/m 17

1

Jij hebt gemakkelijk praten. (5)

die om een praatje verlegen is (8)

Marieke zwijgt eerst in alle talen. (4)

Het hoge woord is eruit. (1)

Vragen staat vrij. (6)

geeft hij tekst en uitleg (2)

De man praat honderduit. (7)

Praatjes vullen geen gaatjes. (3)

2.1

b Alle vogels zingen op hun eigen manier.

2.2

c Iedereen praat op zijn eigen manier.

3

De kinderen zijn naar een pretpark geweest.

Ze hebben plezier gehad.

De bus was precies op tijd terug.

4

Bijvoorbeeld:

Te veel gedronken

Een jongeman heeft gisteravond veel schade aangericht.

Hij zat stomdronken achter het stuur en reed tegen het gebouw op de hoek van de Hoofdstraat op.

De jongeman was niet gewond, maar de auto was helemaal kapot.

5

c zeg je hem duidelijk de waarheid

Lesinhoud

- De leerlingen herhalen wat een **weettekst** en een **doetekst** zijn.

Materiaal

Klassikaal

- bord

Individueel

- Taalleesboek 2, bladzijde 34 en 35

Extra oefening

- Taalleesboek 2, bladzijde 35

Voorbereiding

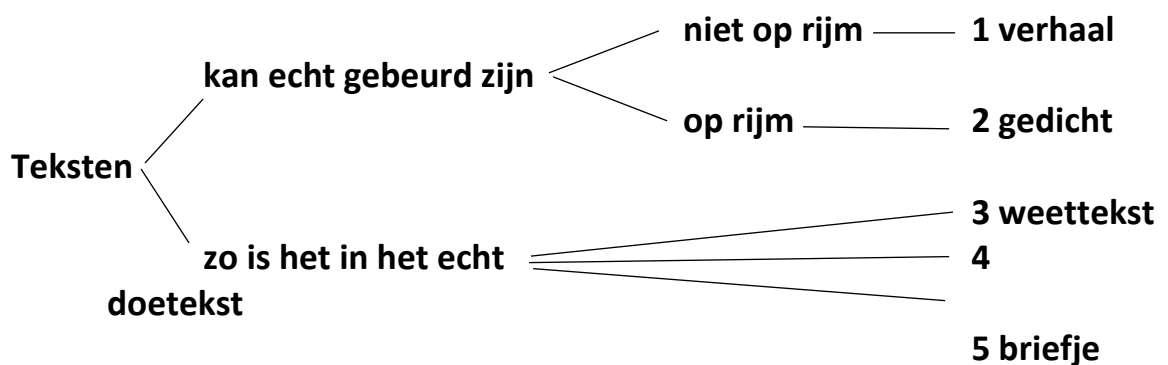
- schema op het bord

Start**5**

U zegt:

“In een vorige les hebben jullie geleerd een gedicht, verhaal, weettekst, doetekst en brief/briefje te onderscheiden. In deze les gaan we het hebben over weettekst en doetekst.”

U laat het volgende schema zien die ze al in leerjaar 3 gehad hebben.

U zegt:

“Herinneren jullie dit schema? Dat hebben jullie gehad in klas 3 en zoals ik al gezegd heb, zullen we het in deze les hebben over weettekst en doetekst. Wat is ook al weer een weettekst?” (Dat is een tekst waarin je iets leert. Wat in zo’n tekst staat is waar, bijvoorbeeld deze stoel is gemaakt van hout.)

“En wat is een doetekst?” (Dat is een tekst waarin je kunt leren hoe je iets moet doen of maken, bijvoorbeeld: een taart maken we van deeg.)

Kern – Instructie 1

35

Vervolgens leest u de tekst op bladzijde 34 in het Taalleesboek. U geeft leesbeurten en u laat de opdrachten eerst mondeling uitvoeren. Vervolgens vraagt u:

“Wat zijn de kenmerken van een weettekst?” (De schrijver vertelt je iets, geeft je informatie over een bepaald onderwerp, in dit geval over redenen waarom je iemand niet verstaat.)

“Wat moet er (in dit geval) in deel 2 staan?’ (Het kan komen doordat de meester of juf onduidelijk praat. Misschien is er teveel lawaai in de klas of buiten. Het kan ook zijn dat de leerlingen niet opletten, omdat ze zitten te kletsen.)

“Wat kan er zoal in deel 3 staan?” (Ik vind het maar vervelend als je de juf niet goed kunt verstaan.)

U neemt het schema op bladzijde 35 van het Taalleesboek samen door met de leerlingen.

extra opdrachten: - Taalleesboek, opdracht 2 (schema), bladzijde 35

Afsluiting

5

U zegt:

“In een volgende les gaan jullie zelfstandig weetteksten schrijven die uit drie delen bestaan.”

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het schrijven van woorden met een open of een gesloten lettergreep.
- De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met sch(r).
- De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met ch(t).
- De leerlingen oefenen het schrijven van woorden met woorddelen die eindigen op d of t.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Werkboek 3, bladzijde 7 en 8
- Taalschrift

Vorbereiding

- Zorg voor een dobbelsteen.
- Kopieer het kopieerblad 'Dobbelen' op A3-formaat en hang het goed zichtbaar in de klas op.
- Zorg voor een groot karton en een zwarte stif.

Start**5**

U schrijft de volgende zin op het bord:

De dikke dame schrijft in de ochtend een gedicht, waarin ze klaagt over haar gewicht.

U onderstreept de volgende woorden: *dikke, dame, schrijft, ochtend, gedicht, klaagt* en *gewicht*.

U vertelt dat u in dit thema met dit soort woorden gaat oefenen, namelijk:

- woorden met sch(r), zoals *schrijft*;
- woorden met ch(t), zoals *ochtend, gedicht* en *gewicht*;
- woorden met een lange of korte klank aan het einde van een klankgroep, zoals *dikke* en *dame*;
- woorden met woorddelen die eindigen op *d* of *t*, zoals *ochtend* en *gedicht*.

Kern – Instructie**30****Stap 1**

De leerlingen nemen de zin die op het bord staat over in hun Taalschrift:

De dikke dame schrijft in de ochtend een gedicht, waarin ze klaagt over haar gewicht.

U zet een rondje om het woord **schrijft**.

U vertelt:

“Jullie weten al dat als je aan het begin van een woord /sg/ hoort, je altijd een *sch* schrijft.”

Laat de leerlingen zoveel mogelijk woorden met een *sch* verzinnen binnen een minuut.

Stap 2

U zet vervolgens met een andere kleur een rondje om de woorden **gedicht**, **klaagt** en **gewicht**.

U legt uit:

“Je hoort dat alle drie woorden op /gt/ eindigen. Wie kan vertellen waarom je *gewicht* met *cht* schrijft en *klaagt* niet?” (Als je /gt/ hoort na een korte klank, schrijf je altijd *cht*, behalve bij de werkwoorden *ligt*, *legt* en *zegt*. In *klaagt* hoor je geen korte klank.)

Stap 3

U zet nu een rondje om de woorden **dikke dame**. Gebruik hiervoor weer een andere kleur.

U zegt:

“In klas 3 en 4 hebben jullie geleerd hoe je deze woorden moet schrijven. Hoor je aan het einde van een klankgroep een korte klank, dan schrijf je een dubbele medeklinker, zoals bij het woord *dikke*. Hoor je aan het einde van een klankgroep een lange klank, dan schrijf je hem met één klinker, zoals bij het woord *dame*. Het is dus belangrijk dat je woorden in de juiste klankgroepen kunt verdelen. Dit gaan we eerst oefenen.”

De leerlingen nemen opdracht 1, op bladzijde 7 van het Werkboek voor zich. U spreekt de woorden van de bovenste rij (*appel*, *ogen*, *egel*, *emmer*) in twee klankgroepen uit: /a/pul/, /oo/gun/, /ee/gul/, /e/mur/. De leerlingen herhalen dit. U laat een leerling de tweede rij woorden (*vogel*, *wekker*, *nagel*, *kussen*) op dezelfde manier in twee klankgroepen opnoemen: /voo/gul/, /we/kur/, /naa/gul/, /ku/sun/. U laat ook deze rij herhalen. U doet hetzelfde met de laatste rij (*stenen*, *trommel*, *flessen*, *krater*: /stee/nun/, /tro/mul/, /fle/sun/, /kraa/tur/).

Vervolgens spreekt u de woorden nog een keer in klankgroepen uit en laat u een leerling na elk woord zeggen of de eerste klankgroep met een korte of een lange klank eindigt:

/a/pul/ (kort)	/oo/gun/ (lang)
/ee/gul/ (lang)	/e/mur/ (kort)
/voo/gul/ (lang)	/we/kur/ (kort)
/naa/gul/ (lang)	/ku/sun/ (kort)
/stee/nun/ (lang)	/tro/mul/ (kort)
/fle/sun/ (kort)	/kraa/tur/ (lang)

Stap 4

De leerlingen maken opdracht 1, 2 en 3 op bladzijde 7 en 8 van het Werkboek.

Afsluiting**10**

U bekijkt nog een keer de zin die u in het begin van de les op het bord hebt gezet. Welke soort woorden zijn in deze les al aan bod gekomen? Welke niet?

U speelt het spel 'Dobbelen' met een woord uit één van deze drie categorieën, bijvoorbeeld het woord 'schrijfschrift'. U leest met de leerlingen het kopieerblad 'dobbelen' en legt uit dat ze de opdracht moeten maken die de ogen van de dobbelsteen aangeeft. Als er tijd over is gooit u nog een keer met de dobbelsteen.

Antwoorden

Werkboek 3, blz. 7 en 8

1

appel	ogen	egel	emmer
vogel	wekker	nagel	kussen
stenen	trommel	flessen	krater

2

- 1 Het kleine kind **schreeuwde** moord en brand.
- 2 Ik zie enge **schaduwen** op de muur.
- 3 Wil je wel heel **zachtjes** lopen?
- 4 De **verlichting** van mijn fiets is stuk.
- 5 Het koren **verdroogt** op de akker.
- 6 Het jonge paard is nog wat **schrikachtig**.
- 7 Door de val had Mara een paar **schrammen** op haar been.
- 8 Kevin denkt dat hij alles beter kan, hij is een echte **opschepper**.
- 9 De buurman **beklaagt** zich over het lawaai dat vader met het boren maakt.
- 10 De agent zegt dat iedereen wat **achteruit** moet.

3

Eigen zinnen met de volgende woorden:

1 vlaggen	4 glazen
2 lepel	5 koffers
3 snavel	

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen een weettekst te schrijven met de volgende structuur: 1 Waar gaat het over? 2 Wat kan ik er nog meer over vertellen? 3 Wat vind ik ervan?

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek 2, bladzijde 34 en 35
- Werkschrift of los blaadje

Extra oefening

- Taalleesboek 2, bladzijde 35 en 36

Start**5**

U herhaalt even wat in les 4 behandeld werd over een weettekst. Vervolgens zegt u:

“Jullie gaan weetteksten schrijven die steeds uit drie delen bestaan. De vragen in het boek helpen jullie daarbij op weg.”

Kern – Instructie**35**

U licht opdracht 1 op bladzijde 34 en 35 kort toe. U kunt bij de opdracht de tekst laten oplezen en de opdracht eerst mondeling laten uitvoeren. U vraagt:

“Wat moet er (in dit geval) in deel 2 staan?” (Het kan komen doordat de meneer of de juf onduidelijk praat. Misschien is er teveel lawaai in de klas of buiten. Het kan ook zijn dat de leerlingen niet opletten, omdat ze zitten te kletsen.)

“Wat kan er zoal in deel 3 staan?” (Ik vind het maar vervelend als je de juf niet goed kunt verstaan.)

Op basis van de verstrekte gegevens schrijven de leerlingen de eigen bedachte tekst in hun Taalschrift. U helpt waar nodig is.

extra opdrachten: - Taalleesboek, opdracht 2 en 3 bladzijde 35 en 36

Afsluiting**5**

U kijkt samen met de leerlingen hoe het gegaan is. Daarna laat u enkele leerlingen hun teksten voorlezen, waarbij u nagaat of het klopt.

Didactische tip:

Het is niet altijd gemakkelijk of voor de hand liggend een weettekst af te sluiten met een eigen mening. Soms is een samenvatting of een aansporing (oproep) beter. In dit stadium beperken we ons tot een afsluiting in de vorm van een eigen mening.

Antwoorden

Taalleesboek blz. 34 t/m 36

1

eigen tekst op basis van de verstrekte gegevens

2

eigen tekst op basis van de verstrekte gegevens

3

eigen tekst op basis van de verstrekte gegevens

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **de doorsnede, inwendig, uitwendig, doof, hardhorend, de gebarentaal**.
- De leerlingen oefenen onderscheid te maken tussen verhalende en niet-verhalende gedichten en het onderwerp van een gedicht vast te stellen.
- De leerlingen oefenen de Leeswijzer te hanteren.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 1, Woordcluster 1
- Woordweb 2, Woordcluster 2

Individueel

- Taalleesboek 2, bladzijde 20 t/m 22
- Werkboek 3, bladzijde 9 t/m 11
- Leeswijzer 1
- Taalschrift of los blaadje

Extra oefening

- Taalleesboek 2, bladzijde 22 en 23
- Werkboek 3, bladzijde 11

Vorbereiding

- **YouTube filmpje “Gebarentaal 1” over gebarentaal:**
<https://youtu.be/ZyqGFPa5PLM>, (eventueel <https://youtu.be/OVn5QslRg54> “Nederlandse Gebarentaal - handalfabet”).
- een appel en een mes
- voor op de thematafel: een kopie van de doorsnede van het oor zoals op bladzijde 22 van het Taalleesboek; folders van auto’s met daarin de doorsnede en een afbeelding van een automotor; eventueel meerdere plaatjes van diverse doorsneden (biologie- of aardrijkskundeboek).
- oordopjes, zo mogelijk oorbeschermers en een gehoorapparaat

Betekenis van de woorden

doof:	Iemand is doof als diegene weinig of niks kan horen.
hardhorend:	Hardhorend is als iemand slecht hoort (slechthorend) of een beetje doof is.
de gebarentaal:	Gebarentaal is het maken van bepaalde bewegingen die een betekenis hebben en waarmee je iets kunt ‘zeggen’.
de doorsnede:	De doorsnede is wat je zou zien als je iets doormidden snijdt, bijvoorbeeld bij een appel.
inwendig:	Inwendig is binnen in (in het lichaam).
uitwendig:	Uitwendig is aan de buitenkant (van het lichaam).

Start**5**

U herhaalt Les 2 (Leesbegrip 1) over onderscheid maken tussen verhalende en niet-verhalende gedichten en het onderwerp van een gedicht vaststellen.

Kern – Instructie 1**15**

U leest de tekst op bladzijde 20 van het Taalleesboek voor. Daarna geeft u leesbeurten. U zegt:

“In deze les moeten jullie vragen beantwoorden over een paar teksten. Daarbij moeten jullie de Leeswijzer gebruiken. Dat hebben jullie al een aantal keren eerder gedaan.”

U licht kort de opdrachten toe op bladzijde 20 en 21 van het Taalleesboek. U wijst erop dat er op de Leeswijzer ook opdrachten staan waarvan er een aantal uitgevoerd moet worden. Bij opdracht 2 op bladzijde 22 van het Taalleesboek besteedt u ook inhoudelijk aandacht aan de doorsnede van het oor, met een uitwendig deel en wat daartoe behoort en het inwendige deel met waar dat uit bestaat. U betreft daarbij eventueel de woorden en plaatjes van Woordcluster 1.

extra opdrachten: - Taalleesboek, opdracht 3 bladzijde 22 en 23

Kern – Instructie 2**20**

Daarna pakt u de appel en het mes en u toont ze aan de leerlingen. U snijdt de appel middendoor en toont de twee helften met de snijkant aan de leerlingen. U zegt:

“Kijk, ik heb mijn appel door midden gesneden. En nu laat ik jullie **de doorsnede** zien. Nu kun je binnenin het lijf van de appel kijken. Je ziet het **inwendige** van de appel. Voor ik **de doorsnede** maakte, zag je alleen het **uitwendige**, de buitenkant. Kijk, op deze tekening is datzelfde met een peer gedaan. Daar zie je een hele peer. Hier zie je **een doorsnede** van een peer. Je ziet eerst de peer **uitwendig**, de buitenkant. Daarnaast staat **de doorsnede** en zie je hoe hij **inwendig** is.

Dat is interessant, want nu kun je zien waar een peer of een appel uit bestaat. Laten we maar eens goed naar deze appel kijken. Laten we goed kijken waar die appel uit bestaat. Hier zie je de schil, het vruchtvlees en het klokhuis met de pitjes, die eigenlijk de zaadjes zijn. Tot een appel behoort het steeltje, als dat er nog aanzit. De schil is het **uitwendige** deel. Dat kun je zien, maar een

appel bestaat ook nog uit een **inwendig** deel. Tot het **inwendige** deel behoort het vruchtvlees en het klokhuis. Dat kun je mooi zien op **de doorsnede.**”

U herhaalt dit vervolgens voor de peer aan de hand van het Woordweb.

U zegt:

“Zo is het ook met een peer. Laten we eens goed kijken waar een peer uit bestaat: Hier zie je de schil, het vruchtvlees en het klokhuis met de pitjes die eigenlijk de zadjes zijn. Tot een peer behoort het steeltje (als dat er nog aanzit). De schil is het **uitwendige** deel. Dat kun je zien, maar een peer bestaat ook nog uit een **inwendig** deel. Tot het **inwendige** deel behoort het vruchtvlees en het klokhuis. Dat kun je mooi zien op **de doorsnede**. Als je die niet had, zou je niet kunnen weten hoe iets er **inwendig** uitziet en waar iets uit bestaat, want je ziet alleen de buitenkant, alleen het **uitwendige**. Al die onderdeeljes behoren tot een peer. Zij zijn samen een peer. Een peer bestaat uit onderdelen.”

U leest de tekst van de doorsnede van het oor op bladzijde 22 van het Taalleesboek. U bespreekt de tekst samen met de leerlingen. Over het belang van grote oorschelpen, zoals bij honden en vleermuizen, laat u de leerlingen dat zelf ervaren door ze hun hand als vergrote oorschelp te laten gebruiken. Met hun handen als vergrote oorschelp vraagt u:

“Wanneer gebruiken we dit gebaar ook?” (wanneer we iets niet zo goed hebben gehoord)

Daarna zegt u:

“Zo hebben we ook andere gebaren die vooral dove mensen gebruiken om met elkaar te praten. Dat noemen we **gebarentaal**. We gaan nu naar een film kijken over **gebarentaal**.”

U laat een gedeelte van het filmpje over **gebarentaal** zien. Het gedeelte over *voorstellen*. Later kunt u de rest laten zien. U kunt ook de film over het handalfabet laten zien. Daarna zegt u:

“Jullie hebben net die jongen in de film gezien die ons **de gebarentaal** wil leren. Dat is speciaal voor mensen die **doof** zijn. Als je **doof** bent, hoor je niets of maar heel weinig en moet je vaak

maar raden wat de mensen zeggen. De jongen op het Woordweb is ook **doof**. Hij hoort niet wat de andere jongen zegt. Dat kun je ook aan hem zien. Hij maakt een gebaar dat hij het niet begrijpt. Sommige mensen worden **doof** geboren. Die kunnen daardoor niet horen om te leren praten. Dat heet doofstom. Ook oudere mensen worden wel **doof**, maar die zijn eigenlijk **hardhorend**. In plaats van **hardhorend** zeg je ook wel slechthorend. Ze horen nog wel wat en als je maar hard tegen ze praat, verstaan ze je wel. Mensen die **hardhorend** zijn, kunnen wel praten. Maar omdat ze zelf niet goed horen, schreeuwen **hardhorende** mensen soms. Als je **hardhorend** bent, kan een gehoorapparaat nog wel helpen. Dat versterkt het geluid voor je. Maar als je echt **doof** bent, moet je je redden met **gebarentaal**. Bij **gebarentaal** betekenen bepaalde bewegingen iets. Dat kun je leren. As je die **gebarentaal** niet kent, is het moeilijk te volgen. Maar **dove** mensen onder elkaar en de mensen in hun omgeving die die **gebarentaal** wel hebben geleerd, kunnen zo toch met elkaar 'praten'."

U stelt de volgende vragen:

"Wat kun je doen om te zorgen dat **dove** mensen je toch begrijpen?" (Je moet duidelijk spreken, kijk naar de dove persoon zodat hij kan liplezen, slechthorende mensen kunnen een **gehoorapparaat** gebruiken, we kunnen **gebarentaal** gebruiken, doventolk om te helpen bij de communicatie.)

"Als iemand merkt dat hij niet meer zo goed kan horen, waar moet hij dan heen?" (huisarts, oorarts, audiocentrum)

"Wat kun je doen om te zorgen dat je kans om later **hardhorend** of **doof** te worden kleiner is?" (niet naar keiharde muziek luisteren, zeker niet op je walkman; harde geluiden en lawaai uit de weg gaan bijvoorbeeld bij Carnaval)

"Wat doen mensen die aan de weg werken of ergens anders waar veel lawaai is?" (oorbeschermers of oordopjes dragen)

U schrijft de ter sprake gebrachte woorden op geeltjes en voegt deze aan het Woordweb.

U neemt de opdrachten 1 en 2 op bladzijde 9 en 10 van het Werkboek samen door met de leerlingen. Daarna gaan ze zelfstandig aan het werk.

extra opdrachten: - Werkboek, opdracht 3 bladzijde 11

Afsluiting**5**

U bespreekt de antwoorden van de opdrachten en u herhaalt de nieuwe woorden opnieuw. Daarna laat u de rest van de film zien over gebarentaal (eten en drinken, vraagstellingen).

Didactische tip:

In plaats van een appel en een peer kunnen ook andere echte tropische vruchten gebruikt worden, bijvoorbeeld een bacoba of een granaatappel.

t

Taalleesboek 2, blz. 20 t/m 22

1.1

b over lawaai bij een school

1.2

mannen, meester Jos, de kinderen van een klas

1.3

meester Jos, omdat hij het meest genoemd wordt

1.4

Couplet 1 gebeurt buiten.

Couplet 2 gebeurt binnen en buiten.

Couplet 3 gebeurt binnen.

1.5

d Dat staat er niet in.

1.6

a Het is een gedicht waarin een verhaal wordt verteld.

2

1 een weettekst

2 Leeswijzervragen: 1 horen

2 Horen doe je met je oren.

3 Een oor bestaat uit drie delen.

4 Sommige dieren kunnen veel beter horen dan mensen.

3

1 een weettekst

2 Leeswijzervragen: 1 Jeffrey en zijn moeder

2 Jeffrey wordt op school gepest en hij vertelt het aan zijn moeder.

3 Sommige dieren kunnen veel beter horen dan mensen.

Werkboek 3, blz. 9 en 10

1

uitwendig: 1, 4 en 5

inwendig: 2, 3 en 6

2

goed: 2, 3, 4, 5 en 7

fout: 1 en 6

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het vaststellen of zinnen in de (onvoltooid) tegenwoordige of in de (onvoltooid) verleden tijd staan.
- De leerlingen oefenen de termen tegenwoordige en verleden tijd te gebruiken in plaats van 'nu' en 'vroeger'.
- De leerlingen oefenen het aangeven van het gezegde in zinnen met één (onovergankelijk) werkwoord.
- De leerlingen oefenen de infinitief ('woordenboekvorm' van het werkwoord) van gegeven werkwoordsvormen te noemen.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek 2, bladzijde 25 t/m 27.
- Taalschrift

Extra oefening

- Taalleesboek 2, bladzijde 27.

Start**5**

U zegt:

“Waar je woont heb je meestal burens. Soms hebben deze burens kinderen met wie je speelt. Heb je leuke burens? Heb je burens die je misschien niet leuk vindt?”

U houdt een gesprekje met de leerlingen over de buurt waar ze wonen en hun dichtstbijzijnde burens waarmee ze het meeste contact hebben.

Kern – Instructie 1**35**

Daarna gaat u inhoudelijk in op de leestekst op bladzijde 25 van het Taalleesboek. U betreft daarbij het Woordweb dat u samen gemaakt hebt bij de semantisering van Woordcluster 2 uit les 7. Moeten daar nog woorden bij naar aanleiding van de tekst? Vervolgens bespreekt u de opdrachten. U zegt:

“Nu- en vroeger-zinnen hebben eigenlijk een andere naam.”

U schrijft die op het bord en de leerlingen nemen die over in hun Taalschrift.

Nu-zinnen zijn zinnen in de tegenwoordige tijd.

Vroeger-zinnen zijn zinnen in de verleden tijd.

U legt uit dat *nu* en *tegenwoordig* ongeveer hetzelfde betekenen.

U zegt:

“Je zegt: Tegenwoordig gaan alle kinderen naar school. Of : Nu gaan alle kinderen naar school.
Vroeger en *verleden tijd* betekenen ook hetzelfde. Je zegt: Vroeger had mijn opa een boot. Of: In het verleden had mijn opa een boot.”

Hierna schrijft u de volgende zin op het bord:

De vrouw zeurde.

U vraagt:

“Staat deze zin in de tegenwoordige tijd of in de verleden tijd?”
 (verleden tijd: de vrouw zeurde *vroeger*)

U laat de zin in twee stukken verdelen. In het ene stuk staat wie iets doet (het onderwerp) en in het andere stuk staat wat er gedaan wordt (het gezegde).

De vrouw/zeurde.

U vraagt:

“Hoe noemen we ‘*de vrouw*’?” (het onderwerp: je vraagt wie zeurde? Dit is hier een zelfstandig naamwoord met een lidwoord ervoor.)

“Hoe noemen we ‘*zeurde*’?” (het gezegde: je vraagt wat doet de vrouw? Dit is altijd het werkwoord.)

“Wat is de woordenboekvorm van *zeurde*?” (zeuren)

Hetzelfde wordt herhaald met de zin:

Praat ze?

U vraagt:

“Tegenwoordige of verleden tijd?” (tegenwoordige tijd)

“Verdeel de zin in twee stukken.” (Praat/ze?)

“Wie praat?” (Ze, is het onderwerp.)

“Wat is het gezegde?” (Je vraagt: Wat doet ze? Ze praat: dit is weer een werkwoord.)

“Wat is de woordenboekvorm van ‘*praat*’?” (praten)

Hierna behandelt u op dezelfde wijze nog een zin:

Het dove meisje gebaarde.

U laat steeds alle leerlingen het antwoord opschrijven.

U vraagt:

- “Tegenwoordige of verleden tijd?” (verleden tijd)
- “Verdeel de zin in twee stukken.” (Het dove meisje/gebaarde.)
- “Wat is het onderwerp?” (het dove meisje: dit is hier een zelfstandig naamwoord met een lidwoord en nog een ander woord erbij: dove)
- “Wat is het gezegde?” (gebaarde; dit is weer een werkwoord)
- “Wat is de woordenboekvorm van gebaarde?” (gebaren)

Tenslotte maakt u de zin vragend:

Gebaarde het dove meisje?

U vraagt of dit verschil uitmaakt.

- “Verandert de tijd van de zin?” (nee, het is nog steeds verleden tijd)
- “Verandert het onderwerp?” (nee)
- “Verandert het gezegde?” (nee)
- “Verandert de woordenboekvorm van gebaarde?” (nee)

Vervolgens maken de leerlingen de opdrachten 1.1 t/m 3.2 op bladzijde 26 en 27 van het Taalleesboek.

extra opdrachten: - Taalleesboek, opdracht 4.1 en 4.2, bladzijde 27

Afsluiting	5
-------------------	----------

U controleert en bespreekt de antwoorden. U laat steeds een leerling een zin maken met de gegeven werkwoordsvorm. Een andere leerling moet dan zeggen in welke tijd die zin staat, wat het onderwerp van de zin is en wat het gezegde. Nu hebben de leerlingen twee nieuwe begrippen geleerd. Vonden zij het moeilijk?

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek 2, blz. 25 t/m 28

1.1

1 nu

2 nu

3 vroeger

4 vroeger

1.2

1 Tes en Tim zaten op de stoep.

3 Die vrouw zeurt altijd.

2 Het meisje wees op Tes en Tim.

4 De bal komt wel eens in haar tuin.

2.1

1 tegenwoordige tijd

3 tegenwoordige tijd

2 verleden tijd

4 verleden tijd

2.2

1 (De man/loopt.
onderwerp/gezegde)

3 Lacht/de aardige mevrouw?
gezegde/onderwerp

2 Oma/kletste.
onderwerp/gezegde

4 Praatte/zij?
gezegde/onderwerp

2.3

b een werkwoord

3.1 en 3.2

komt – komen

kwam – komen

zegt – zeggen

zei – zeggen

loopt – lopen

kletste – kletsen

maak – maken

speel – spelen

4.1

Bijvoorbeeld:

1 Ik kom bij je spelen.

2 Tim speelt met zijn zusje Tes.

3 Het dove meisje kijkt naar Tes en Tim.

4 Franciens moeder lacht tegen de kinderen.

4.2

1 kwam

2 speelde

3 keek

4 lachte

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **het spraakgebrek, slissen, stotteren, voorspellen, de afloop** en **het slot**.
- De leerlingen oefenen de voortgang en afloop van een verhaal te voorspellen.
- De leerlingen oefenen het begin, midden en eind van een weettekst te onderscheiden op grond van gegeven criteria.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 2, Woordspoor 2
- Woordweb 3, Woordcluster 3

Individueel

- Taalleesboek 2, bladzijde 30 t/m 32
- Werkboek 3, bladzijde 12 t/m 16

Extra oefening

- Werkboek 3, bladzijde 17 t/m 18

Betekenis van de woorden

slissen:	Slissen is praten met je tong tussen je tanden.
stotteren:	Stotteren is stotend praten, waardoor je vaak letters herhaalt of moeilijk kunt uitspreken.
het spraakgebrek:	Als iemand een spraakgebrek heeft, is het moeilijk om sommige woorden goed uit te spreken. Slissen en stotteren zijn voorbeelden van een spraakgebrek.
voorspellen:	Als iemand iets voorspelt, zegt hij dat het gaat gebeuren.
de afloop:	De afloop van iets is het eind, bijvoorbeeld de afloop van een gebeurtenis is wat er op het laatst gebeurt.
het slot:	Het slot van een verhaal is het einde ervan.

Start**5**

U begint een denkbeeldig sprookje te vertellen:

“Er was eens een dwerg die graag groot wilde worden. Hij at zich vol, maar werd wel dikker, maar niet langer. Toen besloot hij naar de tovenaar te gaan. Die kon hem misschien wel helpen.”

Kern – Instructie 1**15**

U zegt:

“Dit was het begin van een verhaal, maar hoe gaat het verder? Wie kan mij vertellen hoe hij/zij denkt dat het verhaal verder gaat?”

U laat de leerlingen reageren en hun fantasie laten lopen. U bespreekt de verschillende mogelijkheden die de leerlingen naar voren brengen.

U zegt:

“Jullie hebben verschillende mogelijkheden bedacht en **voorspeld** hoe het verhaal verder zal gaan. Ik **voorspel** ook dat de tovenaar hem kan helpen als hij eerst een paar opdrachten doet. Ik kan ook iets anders **voorspellen**, bijvoorbeeld dat de tovenaar hem in een kookpot stopt of hem een toverdrankje geeft waardoor hij een reus wordt. Ik **voorspel** dan hoe het verhaal verder gaat en hoe het eindigt. Het einde van het verhaal heet **de afloop** of **het slot**.”

U gaat een gesprekje aan met de leerlingen en u bespreekt de betekenissen van de nieuwe woorden. Bij de volgende vragen laat u steeds de nieuwe woorden klinken. Richt uw vragen ook en vooral op de leerlingen die niet zo snel geneigd zijn een beurt te vragen. U kunt de volgende vragen stellen:

- Kan iemand voor mij een andere **afloop** bedenken bij het verhaal?
- Kan iemand **het slot** vertellen van bijvoorbeeld Roodkapje of Sneeuwwitje?
- Wat kun je nog meer **voorspellen**? (bijvoorbeeld het weer: je voorspelt dat het gaat regenen.)

U neemt opdracht 1 en 2 op bladzijde 30 tot en met 32 van het Taalleesboek samen door met de leerlingen en u bespreekt mogelijke antwoorden op de vragen. Bij opdracht 1.2 gaat het erom dat de voorspelling wordt gedaan op grond van de reeds bekende informatie. Deze informatie is dat Floris aan Rachid heel snel iets wil vragen of meedelen. Ook bij opdracht 2.3 moet de voorspelling worden gedaan aan de hand van de reeds bekende informatie (de opdrachten 2.1 en 2.2).

extra opdrachten: - Werkboek, opdracht 5 en 6 bladzijde 17 en 18

Kern – Instructie 2

20

Nadat u de opdrachten besproken hebt, zegt u:

“We gaan nog eens goed kijken naar verhalen en weetteksten. Hoe zitten die precies in elkaar? Je gaat erover lezen, maar je moet soms ook zelf gaan bedenken hoe een tekst verder gaat of **afloopt**.”

U vraagt:

“Wat is een weettekst ook al weer?” (een tekst waarvan je iets kunt leren, die iets vertelt over de wereld)

U zegt:

“Deze teksten bestaan meestal uit drie delen: een begingedeelte, een middengedeelte en een slotgedeelte. Bij verhalen is dat ook vaak zo. In het begingedeelte van de weettekst wordt verteld wat het onderwerp van de weettekst is. In het middengedeelte wordt over het onderwerp informatie gegeven en in het slot lees je vaak hoe de schrijver over het onderwerp denkt.”

Terwijl u dit zegt, schrijft u de volgende tekst/schema op het bord:

begin – onderwerp genoemd

midden – informatie over het onderwerp

slot – mening van de schrijver

Daarna leest u samen met de leerlingen de tekst bij opdracht 3 op bladzijde 32 van het Taalleesboek en u wijst op het schema op het bord. Daarna neemt u de opdrachten op bladzijde 33 van het Taalleesboek samen door met de leerlingen. Vervolgens leest u de tekst op bladzijde 32 van het Taalleesboek nog een keer en u vraagt:

“Wat is het onderwerp?” (doof zijn)

“In welk deel lees je dat?” (deel 1)

“Wat wordt er in het middengedeelte over het onderwerp verteld?” (Dove mensen leren moeilijk praten. Ze leren vaak gebarentaal. Dat is heel moeilijk.)

“Hoe denkt de schrijver hierover?” (Hij vindt het knap van dove mensen dat ze gebarentaal leren.)

“In welk deel lees je dat?” (het slot)

U houdt nog een kort gesprek over deze opdracht en u vraagt aan de leerlingen wat de moeilijkheden waren. Daarna spreekt u het volgend zinnetje **slissend** uit:

“Ik heb de zon zien zakken in de zee.”

U zegt:

“De manier waarop ik het zinnetje uitsprak was een voorbeeld van **slissen**. **Slissen** is praten met je tong tussen je tanden. Bij **slissen** zeg je dus niet *zoon*, maar (**slissend**) *soon*. De *s* en de *z* zijn voor mensen die **slissen** heel moeilijke letters.

Er zijn ook mensen die **stotteren**. **Stotteren** is ‘stotend’ praten, waarbij je vaak letters herhaalt of juist bijna niet kunt uitspreken. Ik zal een voorbeeld geven van **stotteren**: a-a-als ik **s-s-sstotter**, k-k-kan ik n-n-niet zo s-s-snel p-p-p-praten. Nu **stotterde** ik heel erg.

Slissen en **stotteren** zijn voorbeelden van een **spraakgebrek**.

Als je een **spraakgebrek** hebt, heb je moeite om sommige woorden uit te spreken. Je kunt door spraakoefeningen te doen je **spraakgebrek** soms kwijtraken. Het is denk ik wel lastig om een **spraakgebrek** te hebben, want je kunt niet zo snel praten en vaak lachen mensen je uit of denken dat je dom bent. Maar als je een **spraakgebrek** hebt, kun je alleen sommige woorden moeilijk uitspreken, verder niks.”

U vraagt:

“Kennen jullie mensen met een **spraakgebrek**? Wat zou jij doen als je **stotterde** of **sliste**? Moet je de zinnen afmaken van een **stotteraar** of moet je geduld hebben?”

Als er een leerling in de klas is met een **spraakgebrek**, laat u die dan zijn/haar ervaringen vertellen. Schrijf de ervaringen in trefwoorden op geeltjes en plak deze naast het Woordweb.

U neemt de opdrachten 1 t/m 3 op bladzijde 12 tot en met 15 van het Werkboek door.

Vervolgens maken de leerlingen deze opdrachten in het Werkboek zelfstandig. U biedt hulp waar nodig is.

extra opdrachten: - Werkboek, opdracht 4 bladzijde 16

Afsluiting	5
-------------------	----------

U bespreekt de antwoorden van de opdrachten en laat een aantal leerlingen hun teksten voorlezen. U bespreekt eventuele moeilijkheden die de leerlingen tegengekomen zijn.

Didactische tip:

Lesdoel 3 betreft de volgende criteria:

- In het begingedeelte wordt het onderwerp van de tekst geïntroduceerd.
- In het middengedeelte wordt informatie over het onderwerp gegeven.
- In het slotgedeelte wordt een samenvatting, de mening van de schrijver of iets dergelijks gegeven.

Maak een doorgeefverhaal in groepjes van vier. Gebruik een tekening of foto ter inspiratie of laat de leerlingen beginnen met ‘Er was eens ...’

AntwoordenTaallesboek 2, blz. 30 t/m 33**1.1**

zin 1 – razendsnel

zin 2 – ongeduldig

zin 3 – trommelt met zijn vingers

1.2

d Floris wil Rachid vragen met hem mee te gaan naar een wedstrijd die bijna gaat beginnen.

1.3

eigen slot

Tot uiting moet komen dat Floris iets vraagt of meedeelt dat direct moet gebeuren.

2.1

b Herman is negen jaar en Inge is vier jaar.

2.2

hoe zijn kamer is ingericht

2.3

eigen vervolg.

Het best is als ook het onbegrip van Inge in dit vervolg doorklinkt en hoe Herman eventueel toch duidelijk kan maken wat hij bedoelt.

3

deel 1 – a

deel 2 – c

deel 3 – b

Werkboek 3, blz. 12 t/m 18**1**

1 spraakgebrek

2 stotteren

3 slissen

2

samen

3

1 mompelen

2 eigen invulling bij manier van praten, bijvoorbeeld: fluisteren of hakkelen

3 Onder de parachute staat minimaal: mompelen, stotteren, slissen en binnensmonds.

4

1 Mijn naam is Bart.

2 Het is heel lastig om te stotteren.

3 Dat heet een spraakgebrek.

4 Maar is niet echt erg.

5 Je moet er gewoon aan wennen.

5

Bijvoorbeeld:

De minister leest de brief en denkt na over een beslissing. Dan schrijft ze een brief terug.

6

een zelfbedachte afloop van het verhaal

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het schrijven van woorden met een open of een gesloten lettergreep.
- De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met sch(r).
- De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met ch(t).
- De leerlingen oefenen het schrijven van woorden met woorddelen die eindigen op d of t.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Werkboek 3, bladzijde 19 t/m 21

Voorbereiding

- Zorg voor een groot karton en een zwarte stif.
  - U schrijft de vier spellingcategorieën als volgt op het bord:

sch(r)   ch(t)   korte klank/lange klank   d/t

Start**10**

U bekijkt met de leerlingen de vier spellingscategorieën die op het bord staan.

U herinnert de leerlingen aan de volgende zin en schrijft deze op het bord:

De dikke dame schrijft in de ochtend een gedicht, waarin ze klaagt over haar gewicht.

U onderstreept nogmaals de volgende woorden: dikke, dame, schrijft, ochtend, gedicht, klaagt en gewicht.

U vraagt aan de leerlingen bij welke categorie de woorden horen en waarom.

U schrijft de woorden onder de juiste categorie. Welke categorie is in les 5 nog niet aan bod gekomen? (d/t) Welk woord denken de leerlingen dat bij deze categorie hoort? (ochtend)

Kern – Instructie**30**

U legt de in klas 4 geleerde verlengingsregel nog een keer uit:

“Als de eindklank van een woord een /t/ is, maak je het woord langer. Als je dan een /d/ hoort, is de eindletter van het woord ook een d. Deze regel geldt ook voor een woorddeel. Het woord strandstoel bestaat uit twee woorddelen, namelijk strand en stoel. Al je twijfelt of je strand met een d of een t schrijft, maak je het langer...stranden.... Je schrijft strand dus met een d.”

U past deze regel toe op de woorden *ochtend*, *gewicht* en *gedicht* en schrijft deze woorden onder de categorie *d/t* op het bord. (Klaagt en schrijft eindigen wel op een *t*, maar zijn werkwoorden. Hier geldt weer een andere regel voor.)

U maakt vervolgens samen met de leerlingen opdracht 1, op bladzijde 19 van het Werkboek.

U legt de opdrachten 2, 3 en 4 uit door bij iedere opdracht het eerste woord of de eerste zin samen te maken. De leerlingen maken vervolgens deze opdrachten zelfstandig af.

Afsluiting

5

U speelt het spel 'Galje' met één van de volgende woorden uit dit thema: *doorsnede, hardhorend, gebarentaal, slissen, stotteren* en *voorspellen*. Als de leerlingen het woord geraden hebben, vraagt u een leerling om het woord uit te leggen of uit te beelden en bij de juiste spellingscategorie op het bord te schrijven. (Het woord *hardhorend* hoort bij twee categorieën.

Antwoorden

Werkboek 3, blz. 19 t/m 21

1

- 1 buurtfeesten – buurtfeest
- 2 rashonden – rashond
- 3 punthoofden – punthoofd
- 4 keukenkasten – keukenkast
- 5 zomermaanden – zomermaand
- 6 vloerkleden – vloerkleed
- 7 tafelranden – tafelrand
- 8 stoelpoten – stoelpoot
- 9 werkschrijften – werkschrift
- 10 zandstranden – zandstrand

2

Bijvoorbeeld:

- 1 mond, pond, lont, bont (of bond), vond
- 2 haard, maart, staart, vaart, taart
- 3 gat, mat, had, vat, zat, pad

3

zelfbedachte woorden met **sch**, **cht** en **gt**

4

lange klank: molen, glazen, negen, sturen, beren
korte klank: pannen, messen, snorren, vissen, botten

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het vaststellen of zinnen in de (onvoltooid) tegenwoordige of onvoltooid verleden tijd staan.
- De leerlingen oefenen het aangeven van het gezegde in zinnen met een werkwoordgroep.
- De leerlingen oefenen in weten wat de persoonsvorm is en deze aanwijzen in zinnen met een werkwoordgroep.
- De leerlingen oefenen het weten dat in zinnen met één werkwoord het gezegde en de persoonsvorm identiek zijn.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek 2, bladzijde 33 en 34
- Werkboek 3, bladzijde 22 t/m 24

Extra oefening

- Werkboek 3, bladzijde 25

Start**5**

U zegt:

“In les 8 hebben we geoefend met tegenwoordige tijd en verleden tijd. In deze les gaan we door en ook gaan we oefenen met onderwerp en gezegde.”

Daarna vraagt u:

“Waar praat jij over als je ergens logeert?”

De leerlingen reageren op deze vraag en u houdt een kort gesprekje. Daarna leest u de tekst op bladzijde 33 en 34 van het Taalleesboek voor. Daarna geeft u leesbeurten. U bespreekt mogelijke moeilijkheden.

Kern – Instructie 1**35**

U behandelt opdracht 1.1 op bladzijde 22 van het Werkboek mondeling met de leerlingen. U laat elk zinnetje ter controle met *t.t* en *v.t* oplezen. Ook vraagt u steeds om de zin in de andere tijd te zetten. U schrijft de vormen van het moeilijke werkwoord *eten* op het bord:

eten – at / aten – gegeten

U laat de leerlingen hier zinnetjes mee maken. Daarna behandelt u opdracht 1.2 op bladzijde 22 van het Werkboek mondeling met de leerlingen.

U stelt de volgende vragen:

“Wat voor soort woorden staan er in het gezegde?”

(werkwoorden)

“Wat vertellen de werkwoorden?” (wat je doet of wat er gebeurt)

“Hoeveel werkwoorden staan er hier in de gezegden?” (één of twee)

U schrijft de volgende zin op het bord:

Een dier moet kunnen eten.

U laat nu onderwerp en gezegde aangeven en het aantal werkwoorden tellen.

De conclusie is dat er in het gezegde soms wel drie werkwoorden staan.

U vraagt:

“Wat voor soort woorden staan er in het onderwerp?”

U laat voor elke zin uit opdracht 1.2 uit het Werkboek even vaststellen:

eigenaam, persoonlijk voornaamwoord en zelfstandig naamwoord (voorafgegaan door een lidwoord).

U vraagt:

“Wat vertelt het onderwerp?” (Wie er iets doet.)

Hierna schrijft u de volgende zin op het bord:

De jongens moeten slapen.

De leerlingen stellen het onderwerp en het gezegde vast.

De jongens / moeten slapen.

onderwerp / gezegde

U vraagt:

“In welke tijd staat deze zin?” (tegenwoordige tijd).

Hierbij laat u de leerlingen zo nodig *nu* of *vroeger* invullen. Vervolgens laat u de zin in de verleden tijd zetten. U schrijft ook deze zin op:

De jongens / moesten slapen.

Er is één woord in het gezegde veranderd: *moeten* is *moesten* geworden.

U zegt:

“Dit woord heeft een naam. Het heet persoonsvorm. En we vinden de persoonsvorm van de zin door de zin vragend te maken. Het eerste woord is dan de persoonsvorm” (*Moesten* de jongens slapen? Je kunt ook van *moesten moeten* maken.)

U zet een streep onder *moeten* en u herhaalt dezelfde procedure met de zin:
Onze poes kan praten.

U zegt:

“Eerst het onderwerp en het gezegde vaststellen.”

De leerlingen schrijven nu steeds de antwoorden op.

Onze poes / kan praten.

U zegt:

“Daarna de zin in een andere tijd zetten.”

Onze poes kon praten.

U zegt:

“Tenslotte de persoonsvorm aanwijzen.” (kan)

U zet een streep onder *kan*. U herhaalt de laatste procedure nogmaals met de zin:

Roberto moppert.

U zegt:

“Eerst het onderwerp en het gezegde vaststellen.”

Roberto / mopperde.

U zegt:

“Daarna de zin in een andere tijd zetten.”

Roberto moppert.

U zegt:

“Ten slotte de persoonsvorm aanwijzen.” (mopperde)

Hier wordt een streep onder gezet. U zegt:

“In deze laatste zin is *mopperde* gezegde en ook persoonsvorm. Dat is altijd zo als er maar één werkwoord in het gezegde staat. *Mopperde* zegt wat Roberto doet en is daarom het gezegde. *Mopperde* is een persoonsvorm omdat je er *moppert* van kunt maken.

Vervolgens maken de leerlingen de opdrachten op bladzijde 23 en 24 in het Werkboek zelfstandig. U biedt hulp waar nodig is.

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **de wereldtaal, de landstaal, de streektaal, het taalgebruik, formeel, informeel, populair en zakelijk.**
- De leerlingen oefenen de voortgang en afloop van een verhaal te voorspellen.
- De leerlingen oefenen het begin, midden en eind van een weettekst te onderscheiden op grond van gegeven criteria.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 4, Woordcluster 4
- Woordweb 3, Woordspoor 3 (groep 8, thema 2 'Wees sportief!')

Individueel

- Taalleesboek 2, bladzijde 36 t/m 38
- Werkboek 3, bladzijde 26 t/m 29

Extra oefening

- Werkboek 3, bladzijde 30 en 31

Vorbereiding

- een aantal woordenboeken van verschillende talen
- Leg ook wat kerst- en nieuwjaarskaarten neer met wensen in verschillende talen.

Betekenis van de woorden

de wereldtaal:	De wereldtaal is een taal die veel mensen over de hele wereld begrijpen.
de landstaal:	De landstaal is een taal die in een land wordt gesproken, bijvoorbeeld Papiamentu.
de streektaal:	De streektaal is de taal die in een deel van een land wordt gesproken. Bijvoorbeeld in Nederland spreken de Amsterdammers ietsje verschillend dan de Rotterdammers. Hun accent is anders.
het taalgebruik:	Het taalgebruik is de manier waarop je spreekt. Bijvoorbeeld: Zij heeft een nogal grof taalgebruik, zij gebruikt veel scheldwoorden.
formeel:	Formeel is zoals het volgens de regels eigenlijk moet of hoort. Formeel taalgebruik is netjes en soms nogal deftig. Bijvoorbeeld: "Geachte dames en heren, ik hoop van harte dat het programma van deze middag uw goedkeuring kan krijgen."
informeel:	Informeel is het tegenovergestelde van formeel. Informeel taalgebruik is taal met gewone alledaagse woorden. Dit taalgebruik is nogal losjes. Bijvoorbeeld: "Hallo mensen, hebben jullie het een beetje naar je zin?"
populair:	Populair is wat veel mensen leuk vinden of wat veel mensen doen. Voetballen is een populaire sport; populair taalgebruik is informeel taalgebruik met woorden die veel mensen leuk vinden zoals: cool, great, chill, enzovoort.

Betekenis van de woorden

zakelijk: Zakelijk betekent nuchter en praktisch. Er spreekt geen gevoel uit. Bijvoorbeeld: De directeur zei op een zakelijke toon tegen mijn vader: "U bent ontslagen." Zakelijk taalgebruik is formeel taalgebruik waaraan je niet kunt horen hoe iemand zich voelt.

Start**5**

U vraagt:

"Hier op Aruba hebben we mensen uit verschillende landen wonen, bijvoorbeeld Colombianen, Dominicanen, Nederlanders, Arubanen zelf, Curaçaoenaars, Chinezen, enzovoort. Wie kan er nog een paar noemen?"

U laat de leerlingen nog een paar noemen. Daarna vraagt u over de taal die ze spreken.

U vraagt:

"Welke taal spreken de Arubanen?" (Papiamentu)

"Welke taal spreken de Colombianen?" (Spaans)

"Welke taal spreken de Chinezen?" (Chinees)

U gaat zo nog even door en u houdt een kort gesprek over de verschillende talen.

Kern – Instructie 1**20**

U herhaalt even Woordspoor 1 van les 1 over *verstaan* en *begrijpen* samen met de leerlingen. Daarna laat u de illustratie op het Woordweb zien en u vraagt of de leerlingen het eerste plaatje van de zoenende jongen en het meisje met de tekst daaronder begrijpen. U zegt:

"Wat wordt er bedoeld met deze tekening? Met een zoen kun je iemand vertellen dat je van hem of haar houdt, zelfs al spreek je een andere taal. Die zoen is een soort **wereldtaal**.

Iedereen begrijpt dat. Een **wereldtaal**, zoals het Engels, is een taal waarin je bijna overal op de wereld met anderen kunt praten. Een andere **wereldtaal** is het Spaans. Heel veel mensen spreken die taal of hebben hem geleerd. Een **wereldtaal** is nodig, anders zouden de mensen uit verschillende delen van de wereld elkaar niet kunnen verstaan.

Naast de **wereldtaal** heb je ook nog de **landstaal**. Dat is de taal die in een land wordt gesproken, zoals bij ons het Papiamentu.

Hier op de tekening staat *Ik hou van jou* in verschillende landstalen (Engels, Nederlands, Duits, Frans en Italiaans). Engels is naast de **wereldtaal** voor de mensen in de Verenigde Staten en Engeland ook de **landstaal**. Andere **landstalen** zijn Chinees, Portugees, Russisch, enzovoort.

Als je woorden in zo'n taal wilt weten, kun je ze opzoeken in een woordenboek. Er liggen een paar woordenboeken hier op tafel. Al eerder hebben we het over dialecten gehad. De andere naam daarvoor is **streektaal**. Het is de taal die in een bepaalde streek wordt gesproken. Daarom noemen we het een **streektaal**. Op het briefje vraagt een jongen die in Brabant (Brabant is een provincie in Nederland.) woont in de **streektaal** of het meisje hem aardig vindt."

Daarna zegt u:

"Geachte jongens en meisjes van klas 5. Graag vraag ik je aandacht voor een aantal nieuwe woorden."

Vervolgens verandert u van toon en u zegt:

"Oké jongens en meisjes, we gaan eens lekker aan de slag met een paar nieuwe woorden."

U legt uit:

"Jullie verbazen je misschien een beetje over mijn **taalgebruik**. **Het taalgebruik** is de manier waarop je praat. De manier waarop ik begon was een beetje deftig. Dat soort **taalgebruik** noemen we **formeel**. **Formeel** is zoals het volgens de regels eigenlijk moet of hoort. **Formeel taalgebruik** is heel netjes en soms nogal deftig. "Geachte dames en heren, ik hoop van harte dat het programma van deze middag uw goedkeuring kan krijgen." **Formeel taalgebruik** is soms **zakelijk**. **Zakelijk** betekent nuchter en praktisch, dus er zijn geen gevoelens bij. Bijvoorbeeld: De directeur zei op een zakelijke toon dat mijn vader ontslagen was. Veel gezelliger is **informeel taalgebruik**. Dat is de manier waarop ik verder ging toen ik zei: "Oké jongens en meisjes, we gaan eens lekker aan de slag met een paar nieuwe woorden." **Informeel** is het tegenovergestelde van **formeel**. **Informeel taalgebruik** is **taalgebruik** met gewone alledaagse woorden.

Als in **informeel taalgebruik** heel veel **populaire** woorden zitten, noem je het **populair** taalgebruik. **Populair** is wat veel mensen leuk vinden. **Populaire** woorden zijn woorden zoals: cool, great, chill, enzovoort.”

U vraagt aan de leerlingen of zij nog meer talen kennen en ook andere **populaire** woorden. U schrijft de genoemde talen op geeltjes en u plakt ze bij het Woordweb.

U neemt opdracht 1.1 t/m 1.4 op bladzijde 27 tot en met 29 van het Werkboek door. Daarna maken de leerlingen de opdrachten in het Werkboek. U biedt hulp waar nodig is.

Kern – Instructie 2	15
----------------------------	-----------

U zegt:

“We gaan nu een paar teksten lezen over **wereldtaal, landstaal** en **streektaal** en we gaan kijken hoe ze in elkaar zitten. We gaan ook zelf bedenken hoe een verhaal verder gaat. Het vervolg dat wij bedenken gaan we vergelijken met het echte vervolg van het verhaal. Misschien is het vervolg van jullie wel beter. Daar gaan we over praten.”

U leest de tekst en bespreekt de opdrachten op bladzijde 36 en 37 van het Taalleesboek samen met de leerlingen. Vervolgens schrijft u op het bord:

begin – onderwerp

midden – informatie over het onderwerp

eind – mening van de schrijver of een samenvatting

U bespreekt dit en u vraagt bij welke tekstsoort het hoort (weettekst). Vervolgens leest u samen met de leerlingen nog eens de tekst van opdracht 1.1 op bladzijde 36 van het Taalleesboek. U wijst er hierbij op dat de indeling in drie alinea's overeenkomt met de indeling van begin, midden en slot. De alinea's zijn hier niet aangegeven door een regel over te slaan, maar door in te springen. U licht dit nog even toe. U wijst erop dat het onderwerp van een weettekst altijd in de eerste alinea staat. In het middenstuk wordt informatie over het onderwerp gegeven. In de laatste alinea kan de mening van de schrijver staan, maar dat hoeft niet altijd. Het kan ook een samenvatting of iets dergelijks zijn.

U neemt opdracht 2.1 t/m 2.4 op bladzijde 37 en 38 van het Taalleesboek door. Daarna maken de leerlingen deze opdrachten op bladzijde 37 en 38 van het Taalleesboek zelfstandig. U biedt hulp waar nodig is.

extra opdrachten: - Werkboek, opdracht 2.1 t/m 2.3, bladzijde 30 en 31

Afsluiting	5
-------------------	----------

U bespreekt de antwoorden samen met de leerlingen.

Didactische tip: U legt ook uit wat een moedertaal is (lenga materno): De taal waarmee je thuis
--

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek 2 blz. 36 t/m 38

1.1

1 Engels   2 a de eerste alinea.

1.2

- Wij leren al Engels op de basisschool.
- Dit begint meestal in klas 5.
- Er zijn ook liedjes en teksten op een cd bij.

1.3

1 De schrijver vindt het belangrijk dat je Engels leert   2 alinea 3
 en dat je daarmee vroeg begint.

2.1

alinea 1

2.2

dialect

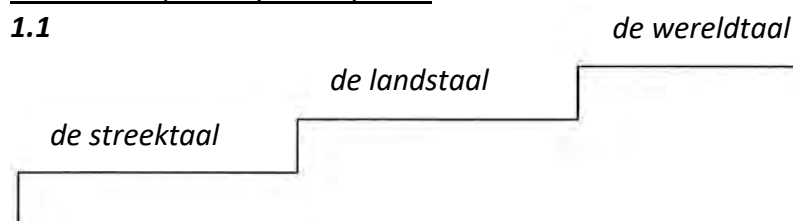
2.3

b In Nederland zijn verschillende dialecten.
 e Sommige dialecten begrijp je wel en andere niet.

2.4

b wat een dialect is

Werkboek 3, bladzijde 27 t/m 31

1.1

De moedertaal hoort er niet bij.

1.2

1 Engels   2 Chinees   3 Papiamento   4 Nederlands   5 landstaal

1.3

populair: Ik zag echt een supervette auto voorbijrijden.

informeel: Hallo mensen. Alles goed? Prima, met mij ook. Laten we weer verder gaan.

zakelijk: U heeft niet bereikt wat u moest bereiken, dus u bent ontslagen.

formeel: Geachte heer. Hiermee bevestig ik uw brief van 10 mei jongstleden.

2.1

eigen vervolg van het verhaal

2.2

eigen mening

2.3

eigen mening met argumenten

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het gebruikmaken van het verschijnsel dat moeilijke woorden vaak elders worden verklaard.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek 2, bladzijde 40 t/m 42
- Taalschrift

Extra oefening

- Taalleesboek 2, bladzijde 43 en 44

Start**5**

U zegt:

“In les 12 hadden we het over taalgebruik. Hoe het soms moeilijk kan zijn om elkaar te begrijpen. En dat heeft te maken met het taalgebruik. Als wij nou de plaatjes in ons Taalleesboek bekijken zien we ook dat de jongen niet goed begrepen heeft wat het meisje bedoelt.”

U bekijkt samen met de leerlingen de strip op bladzijde 40 van het Taalleesboek. Daarna zegt u:

“Als je in een tekst een moeilijk woord tegenkomt, kun je de betekenis opzoeken in een woordenboek. Maar soms is dat niet nodig, omdat je de betekenis ook vaak in de tekst zelf kunt vinden.”

Kern – Instructie**35**

U vraagt:

“Wat kun je doen als je een moeilijk woord tegenkomt?”
(teruglezen of verder lezen, want misschien wordt het woord al uitgelegd)

U stelt vast dat de betekenis duidelijk wordt, doordat een woord wordt vervangen door andere woorden. De *jota* is de kleinste letter van het Griekse alfabet, een soort *i* zonder puntje. Samenvattend zegt u dat de betekenis van moeilijke woorden soms eerder in de tekst, maar ook vaak later in de tekst wordt verklaard, zodat je die woorden nu wel begrijpt. Het is dus belangrijk dat je even terugkijkt of verder leest voordat je in het woordenboek gaat zoeken of aan een ander de betekenis van het woord gaat vragen.

Daarna laat u een leerling de eerste drie regels van de tekst op bladzijde 40 van het Taalleesboek hardop lezen.

U zegt:

“Je ziet de woorden *lekker warm* schuin gedrukt staan. Daarmee wordt aangegeven dat daar in de buurt een woord staat dat hetzelfde betekent. Welk woord zou dat zijn?”

U laat een paar leerlingen reageren en stelt vervolgens vast dat *behaaglijk* het gezochte woord is. U schrijft op het bord:

behaaglijk – lekker warm

Vervolgens maken de leerlingen opdrachten 1 en 2 op bladzijde 41 en 42 van het Taalleesboek. U biedt hulp waar nodig is.

extra opdrachten: - Taalleesboek, opdracht 3 en 4, bladzijde 43 en 44

Afsluiting	5
-------------------	----------

U bespreekt de opdrachten die de leerlingen gemaakt hebben en gaat nog even in op eventuele problemen waar de leerlingen bij het maken van de opdrachten tegenaan zijn gelopen. U sluit de les af door nogmaals op te merken dat moeilijke woorden soms eerder, maar ook wel verder in een tekst worden uitgelegd.

Didactische tip:

Voor de eerste tekst op bladzijde 40 en 41 van het Taalleesboek kunt u wat vertellen over de 4 jaargetijden en in welke landen ze deze hebben.

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek 2, blz. 40 t/m 42

1

(*behaaglijk* = *lekker warm*)

guur = als er een harde, koude wind staat

poncho = regenjas

Het regent pijpenstelen. = Het regent heel hard.

resoluut = als je iets heel zeker weet

mekkeren = zeuren

drijfnat = helemaal nat

2

1 *oplossen* = het antwoord vinden

2 *zijn schouders ophalen* = iets niet weten

3 *knorrig* = boos

4 *vermenigvuldiging* = keersom

5 *blocnote* = schrijfblok

6 *instemmend* = als je het ergens mee eens bent

3

1 *conversatie = gesprek*

2 *megafoon = luidspreker*

3 *met dubbele tong spreken = onduidelijk praten (door dronkenschap)*

4 *kletsmajoor = iemand die altijd zit te praten*

5 *luistervink = iemand die stiekem anderen afluistert*

4

1 *pantalon = broek*

2 *boete = bekeuring*

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen met de begrippen Standaardnederlands, dialect en (praten met een) accent.
- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden, **het accent**, **het dialect (streektaal)**, **het Standaardnederlands**.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 5, Woordcluster 5
- luister cd fragment 12

Individueel

- Taalleesboek 2, bladzijde 44 t/m 46
- Werkboek 3, bladzijde 32
- Taalschrift

Extra oefening

- Taalleesboek 2, bladzijde 47 en 48
- Werkboek, bladzijde 33

Betekenis van de woorden:

- het accent:** Het accent is de manier waarop iemand de taal uitspreekt. Je kunt aan een accent horen waar iemand vandaan komt, bijvoorbeeld wanneer een Nederlander Papiamentó spreekt.
- het dialect (de streektaal):** Het dialect is de taal uit een bepaalde streek, met aparte woorden en grammaticale kenmerken.
- het Standaardnederlands:** Het Standaardnederlands is goed Nederlands, zonder accent of dialect.

Start**5**

U zegt:

“Hier op Aruba wonen er verschillende mensen die ook afkomstig zijn van een ander land en die spreken een andere taal, bijvoorbeeld de Colombianen en de Venezolanen die Spaans spreken. Maar er is een verschil in de manier waarop ze spreken, want ze spreken met een ander **accent** of ze gebruiken andere woorden. Zo ook is het Nederlands in Nederland weer anders in bepaalde provincies of streken. Ik laat je een verhaaltje horen in een **dialect** dat in Nederland gesproken wordt.”

U laat fragment 12 van het luister cd horen. Daarna zegt u:

“Dit was een verhaaltje in Gronings dialect. Misschien heb je sommige stukjes verstaan. Ik laat je nu hetzelfde verhaaltje nog eens horen. Je hoort nu geen dialect.”

U laat het verhaaltje in het Nederlands met een Surinaams accent horen.

U vraagt:

“Kun je nu beter horen waar het verhaaltje over gaat? Dit was een man uit Suriname die **Standaardnederlands** sprak met een Surinaams accent.

Kern – Instructie 1

15

Daarna legt u uit het verschil tussen het Papiamento op Aruba en het Papiamento op Curaçao. U zegt:

“Op Curaçao gebruiken ze andere woorden, bijvoorbeeld wij zeggen hier *scur*. Op Curaçao zeggen ze *sucú*. Een bus noemen ze een *convooi*. Wie kent er misschien nog een paar woorden die hetzelfde betekenen maar op Curaçao anders gezegd worden? Ook spreken de Curacaoenaars het Papiamento met een ander **accent**. Ze spreken wel Papiamento maar sommige woorden en letters spreken ze een beetje anders uit. Aan een **accent** kun je meestal weten uit welk land iemand komt.

In de Nederlandse taal is het ook zo. Bijvoorbeeld mensen uit een bepaalde streek in Nederland spreken anders en wij kunnen ze niet verstaan. Alleen de mensen uit die streek begrijpen elkaar. Dan zeggen we dat deze mensen een **dialect** spreken. Je noemt het ook wel een **streektaal**. Dus een **dialect** is een taal uit een bepaalde streek, bijvoorbeeld Limburg in Nederland, die je soms wel en soms niet begrijpt.

Om elkaar goed te verstaan in heel Nederland spreken ze daar **Standaardnederlands**. **Standaardnederlands** kan iedereen in Nederland en ook bijna iedereen op Aruba verstaan. Op onze scholen leren de kinderen **Standaardnederlands**.”

U neemt opdracht 1.1 op bladzijde 32 van het Werkboek door. Vervolgens maken de leerlingen deze opdracht.

extra opdrachten: - Werkboek, opdracht 1.2, bladzijde 33

Kern – Instructie 2

20

U schrijft op het bord:

accent – als je aan de uitspraak van het Nederlands of andere taal kunt horen waar iemand vandaan komt.

U zegt:

In les 12 hebben we het gehad over **de wereldtaal, de landstaal** en **de streektaal** en praten met **accent**. Vandaag gaat het over praten in een **dialect** of met een **accent**. Hier op Aruba praten alle Arubanen Papiamentu, maar sommige Arubanen praten ook Nederlands, Spaans en Engels. Meestal hebben de Arubanen deze talen op school geleerd.

Het is wel belangrijk dat we elkaar kunnen verstaan alhoewel wij van andere afkomst zijn, bijvoorbeeld als er mensen zijn die afkomstig zijn uit Amerika of Nederland. Ook uit Spaanssprekende landen zoals Venezuela en Colombia.”

U bespreekt opdracht 1 en 2 op bladzijde 44 tot en met 46 van het Taalleesboek samen met de leerlingen en u geeft leesbeurten.

U vraagt:

“Wie heeft er zelf weleens zo’n misverstand meegemaakt? Dus dat je bepaalde woorden anders begreep?”

Nadat u enkele leerlingen aan het woord hebt gelaten trekt u de conclusie dat vergissingen kunnen ontstaan als mensen een verschillende moedertaal hebben en elkaar daardoor niet altijd goed begrijpen. U zegt:

“Om goed met iedereen te kunnen praten is het belangrijk dat je allemaal de juiste taal goed kunt spreken. Bijvoorbeeld op school moeten we het Nederlands goed kennen om ook de lessen in het Nederlands en de leerkracht te kunnen begrijpen.”

De leerlingen maken de opdrachten op bladzijde 44 tot en met 46 in het Taalleesboek zelfstandig. U biedt hulp waar nodig is.

extra opdrachten: - Taalleesboek, opdracht 3 en 4, bladzijde 47 en 48

Afsluiting

5

U bespreekt de antwoorden samen met de leerlingen en vraagt waar ze nog problemen mee hadden.

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek 2, blz. 44 t/m 46

1

- 1 Fleur spreekt thuis een dialect.
- 2 Wendy, Daniëlle en Claudia
- 3 Fleur bedoelde: "Ja, die is van mij."
- 4 De andere meisjes dachten dat Mien een meisje was.

2

- 1 bolle = stier
- 2 nee
- 3 De man die de stier brengt is dik en bol.
- 4 Hij begrijpt dat Frans het woord bolle niet kent.

3

1 c   2 a   3 d   4 b

4

Twee voeten (alleen die van de man).

Werkboek 3, blz. 32 en 33

1.1

1 = goed   2 = fout   3 = fout   4 = goed   5 = goed

1.2

eigen keuze van de leerlingen

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het schrijven van woorden met een open of een gesloten lettergreep.
- De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met *sch(r)*.
- De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met *ch(t)*.
- De leerlingen oefenen het schrijven van woorden met woorddelen die eindigen op *d* of *t*.
- De leerlingen oefenen het schrijven van de persoonsvorm.

Materiaal

Klassikaal

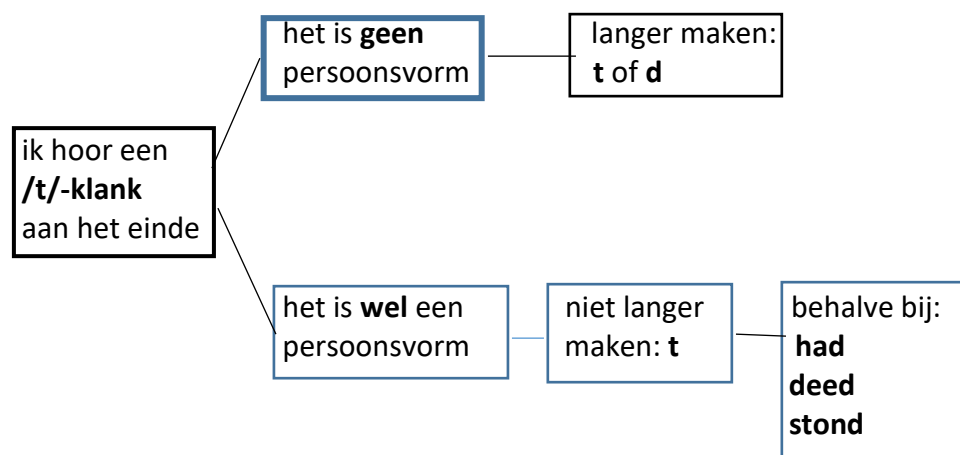
- Kopieerblad 'Dobbelen'

Individueel

- Werkboek 3, bladzijde 34 t/m 38

Voorbereiding

- U neemt de persoonsvormkaart die op bladzijde 35 staat van het Werkboek over op een groot vel papier.

- Zorg voor een dobbelsteen.
- Schrijf de vier spellingcategorieën als volgt op het bord:
sch(r)   cht(t)   korte klank/lange klank   d/t
- Maak kaartjes met de volgende woorden: doorsnede, hardhorend, gebarentaal, slissen, stotteren, voorspellen, wereldtaal, landstaal, streektaal.

Start**5**

U kijkt samen met de leerlingen naar de regel die u tijdens Thema 2, les 15 in de klas hebt opgehangen:

Hoor je een /t/ aan het einde van een persoonsvorm, dan schrijf je een t, behalve bij had, deed en stond.

Bij een persoonsvorm mag je de verlengingsregel niet toepassen.

U laat de Persoonsvorm-kaart zien en vertelt:

“Deze regel kunnen we ook omzetten in een schema, kijk maar. Als je een /t/-klank aan het einde van een woord hoort, moet je eerst bepalen of het een persoonsvorm is. Is het GEEN persoonsvorm dan maak je het woord langer, hoor je een /t/, dan schrijf je een *t*. hoor je een /d/, dan schrijf je een *d*. Als het WEL een persoonsvorm is, dan schrijf je een *t*, behalve bij de persoonsvormen *had*, *deed* en *stond*.”

Kern – Instructie 1	15
----------------------------	-----------

U maakt samen met de leerlingen opdracht 1 in het Werkboek.

Vervolgens maken de leerlingen zelfstandig opdracht 2. U kijkt deze wel samen na, zodat u na kunt gaan of er nog moeilijkheden zijn en u deze moeilijkheden meteen kunt aanpakken.

Kern – Instructie 2	15
----------------------------	-----------

U wijst de leerlingen op de spellingscategorieën die op het bord staan. U vraagt de leerlingen om kort uit te leggen wat de moeilijkheid is bij deze categorieën.

U deelt de kaartjes uit. De leerlingen met een kaartje lezen om de beurt het woord hardop, leggen het woord uit of beelden het uit en hangen het onder de juiste categorie.

Extra werk:

U licht de opdrachten 3 tot en 6 op bladzijde 36 tot en met 38 van het Werkboek toe. U wijst de leerlingen op de uitleg van de spellingsregels, welke staat beschreven bij les 5 en 10.

De leerlingen maken zelfstandig de opdrachten in het Werkboek.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U speelt het spel ‘Dobbelen’ uit les 5 met de woorden die op de kaartjes staan.

Antwoorden

Werkboek 3, blz. 34 t/m 38

1

1.1

1 doet, 2 kijkt, 3 duurt, 4 horen, 5 kijken, 6 komt, 7 zegt, 8 horen, 9 is, 10 zoekt

1.2

1 deed, 2 keek, 3 duurde, 4 hoorden, 5 keken, 6 kwam, 7 zei, 8 hoorden, 9 was, 10 zocht

2

1 loopt, 2 schopt, 3 hoort, 4 komt, 5 luistert, 6 lacht, 7 kent, 8 kruipt, 9 ziet, 10, heeft

3

1 *het punthoofd*   4 *de schatkist*   7 *de hoofdstad*   10 *het rijpaard*
2 *de fluitketel*   5 *het zandstrand*   8 *het broodbeleg*
3 *het voetbalveld*   6 *het paspoort*   9 *het postkantoor*

4

1 *vriendschap*   5 *beschermen*   9 *geschreeuw*
2 *afscheid*   6 *boodschappen*   10 *schriftje*
3 *geschikt*   7 *scherven*
4 *misschien*   8 *landschap*

5

1 *potten en poten*
2 *mollen en molen*
3 *hakken en haken*
4 *manen en mannen*
5 *beker en wekker*
6 *tenen en pennen*

6

eigen zinnen met de gegeven woorden stotteren, gebarentaal, wereldtaal, hardhorend, slissen, begrijpen en doof

Diagnostische toets

- Spelling
  - woorden met een open of een gesloten lettergreep schrijven
  - meerlettergrepige woorden schrijven met sch(r)
  - meerlettergrepige woorden schrijven met ch(t)
  - woorden schrijven met woorddelen die eindigen op d of t
- Stellen
  - een verhaal schrijven aan de hand van de Schrijfwijzervragen
- Taalbeschouwing
  - vaststellen of zinnen in de tegenwoordige tijd of in de verleden tijd staan
  - zinnen omzetten van de ene tijd in de andere, zowel in vertel- als in vraagzinnen
- Leesbegrip
  - verhalende en niet-verhalende gedichten onderscheiden en het onderwerp van een gedicht vaststellen.
- Woordenschat
  - de woorden van de Woordclusters zowel passief als actief beheersen
  - de betekenisrelaties tussen de woorden van Woordclusters beheersen

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek 2, bladzijde 28
- Toetsbladen 1 t/m 9
- los blaadje of schrift voor stellen

Vorbereiding

- Toetsbladen kopiëren en er een Toetsboek van maken.

Start**5**

U zegt:

“Vandaag gaan we toetsen maken over de verschillende onderdelen die jullie gehad hebben tijdens dit thema. Als jullie het Toetsboekje hebben gekregen, mogen jullie niet met elkaar praten en ook niet op elkaars blaadje kijken. Als je klaar bent met de toets, moet je het werk nog eens goed nakijken en daarna mag je iets voor je zelf gaan doen, bijvoorbeeld een boek lezen.”

Lesinhoud

Herhaling

- Spelling
  - woorden met een open of een gesloten lettergreep schrijven
  - meerlettergrepige woorden schrijven met **sch(r)**
  - meerlettergrepige woorden schrijven met **ch(t)**
  - woorden schrijven met woorddelen die eindigen op **d** of **t**
- Taalbeschouwing
  - vaststellen of zinnen in de tegenwoordige tijd of in de verleden tijd staan.
  - zinnen omzetten van de ene tijd in de andere, zowel in vertel- als vraagzinnen
- Leesbegrip
  - verhalende en niet-verhalende gedichten onderscheiden en het onderwerp van een gedicht vaststellen
- Woordenschat
  - de woorden van de Wordclusters zowel passief en actief beherrs
  - de betekenisrelaties tussen de woorden van de Wordclusters beheers

Verdieping

- een aantal doelstellingen die bij de lessen Taalbeschouwing, Leesbegrip, Stellen en Woordenschat aan de orde zijn gekomen

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Werkboek 3
  - herhaling bladzijde 39 t/m 45
  - verdieping bladzijde 46 t/m 54

Start**5**

U vertelt de leerlingen dat u de les van vandaag en morgen met de hele klas samen gaat bespreken, maar dat u daarna met kleinere groepen gaat werken. Andere leerlingen gaan op dat moment in tweetallen of individueel werken.

Kern - Instructie 1**35****Verdieping** (Werkboek 3, bladzijde 46 t/m 54)

De leerlingen die volgens de diagnostische toets de doelen beheers, werken zelfstandig (individueel of in tweetallen) aan de opdrachten 11 t/m 21 in het Werkboek op bladzijde 45 t/m 53. U neemt de verdiepingsopdrachten kort door met de leerlingen.

Herhaling (Werkboek 3, bladzijde 39 t/m 45)

De leerlingen die de herhalingsoefeningen 1 t/m 10 gaan maken, worden daarbij door u begeleid (extra instructie).

Spelling

U bekijkt met de leerlingen de vier spellingscategorieën die op het bord staan. U herinnert de leerlingen aan de volgende zin en schrijft deze op het bord:

De dikke dame schrijft in de ochtend een gedicht, waarin ze klaagt over haar gewicht.

U onderstreept de volgende woorden: dikke, dame, schrijft, ochtend, gedicht, klaagt en gewicht.

U vraagt aan de leerlingen bij welke categorie de woorden horen en waarom. U schrijft de woorden onder de juiste categorie. Laat de leerlingen bij iedere categorie een aantal woorden bedenken.

Daarna bespreekt u kort de oefeningen 1 t/m 3 en kunnen de leerlingen zelfstandig aan het werk gaan.

Taalbeschouwing

U schrijft op het bord:

nu/tegenwoordige tijd

vroeger/verleden tijd

U leest de volgende zinnestukjes op. U laat de leerlingen vaststellen in welke tijd ze staan en u schrijft ze in de goede rij:

“Carlos maakt zijn sommen.” (nu)

“De meisjes lachten hardop.” (vroeger)

“De leeuwen brullen.” (nu)

“Ik gaf haar mijn tas.” (vroeger)

U laat tenslotte de vier zinnen vragend maken en in de andere tijd zetten. (Maakte Carlos zijn sommen? / Lachen de meisjes hardop? / Brulden de leeuwen? / Geef ik haar mijn tas?) De leerlingen maken zelfstandig de opdrachten 4 t/m 7. U laat de leerlingen in tweetallen werken. U biedt hulp waar nodig is.

Leesbegrip

U schrijft het volgende gedicht op het bord en leest het voor:

Strandpost

**Op de rand
van water en zand
vond ik vanmorgen een fles
met post uit een ander land.
Ik las geheime woorden
in een vreemde taal.
Een onheilsbericht,**

**een grappig gedicht
of misschien gewoon
een liefdesverhaal?**

U stelt de volgende vragen:

- “Waar gaat dit gedicht over?” (over een fles met een brief die is aangespoeld op het strand)
- “Komt er een persoon in voor die iets beleeft?” (ja)
- “Is er een duidelijke hoofdpersoon?” (ja, de ik-figuur)
- “Gebeurt er iets in het gedicht?” (ja, de ik-figuur vindt een brief in een fles)
- “Staat erin waar het gebeurt?” (ja, op het strand)
- “Staat erin wanneer het gebeurt?” (ja, vanmorgen)
- “Wordt erin dit gedicht een verhaal verteld?” (ja)

U zegt:

“In dit gedicht wordt een verhaal verteld over iemand die iets beleeft. Zijn er ook gedichten waarin geen verhaal wordt verteld?” (ja)

“Wat staat er dan in zo’n gedicht?” (bijvoorbeeld een beschrijving van een zonsondergang of dat iemand zich heel blij of verdrietig voelt)

Hierna maken de leerlingen opdracht 8 en 9 op bladzijde 43 en 44 zelfstandig. U geeft zonodig individuele hulp.

Woordenschat

U herhaalt met behulp van de Woordwebben de woorden die in dit thema in de woordenschatlessen zijn aangeboden.

Vervolgens neemt u opdracht 10 op bladzijde 45 van het Werkboek door met de leerlingen. Hierna maken de leerlingen opdracht 10 zelfstandig.

Afsluiting

5

U controleert en bespreekt de antwoorden.

Didactische tip:

De leerlingen die geen herhalingsstof hoeven te maken, gaan zelfstandig aan het werk met de verdiepingsstof. De overige leerlingen maken na een korte instructie de opdrachten die bij een of meer van de herhalingsonderdelen horen.

Antwoorden

Werkboek, blz. 39 t/m 54

Herhaling

1

1 strandstoel

6 potlood

2 ondeugend

7 voetstap

3 verliefd

8 ochtendkrant

4 handdoek

9 ingewikkeld

5 postbode

10 wachtkamer

2

sch: afscheid, boodschap, onschuldig, handschoenen, misschien

schr: schreeuwde, schroothoop, schrikkeljaar, taalschriftje, schrikdraad

3

korte klank: kromme, spellen, voetballen, potten, likken, boodschappen

lange klank: spelen, dame, verkopen, poten, dromen, schalen

4

1 v.t.

2 v.t.

3 t.t

4 v.t.

5

1 (Verhuisde Franca vaak?)

3 Deed je alles verkeerd?

2 Trekken ze een lijn in het zand?

4 Schiet de muis onder de kast?

6

1 (verdeelde)

2 reisde

3 speelt

4 deed

7

1 groeide

2 verstond

3 hielpen

4 zwom

8.1

d iemand wil dat er naar hem of haar wordt geluisterd.

8.2

1 nee

2 nee

3 nee

4 nee

5 nee

8.3

b nee

9

Deel 1 – b

Deel 2 – a

Deel 3 – c

10

In deze woordzoeker zijn 17 woorden verstopt:

De woorden zijn: 1 verstaan, 2 spraakgebrek, 3 Standaardnederlands, 4 voorspellen, 5 gebarentaal, 6 wereldtaal, 7 streektaal, 8 moedertaal, 9 hardhorend, 10 uitwendig, 11 stotteren, 12 doorsnede, 13 inwendig, 14 doofstom, 15 slissen, 16 dialect, 17 slot.

Verdieping

11

<i>kwamen – (komen)</i>	<i>lachend - lachen</i>
<i>gezegd – (zeggen)</i>	<i>huilend – huilen</i>
<i>schreeuwt – schreeuwen</i>	<i>gepraat – praten</i>
<i>liep – lopen</i>	<i>geknipt – knikken</i>

12

zelfbedachte zinnen met de gegeven woorden in de tegenwoordige tijd en de verleden tijd

13.1

Bijvoorbeeld:

1 <i>(De poes at brokjes.)</i>	3 <i>De jongens doken in het water.</i>
2 <i>Tim vertelde een verhaaltje.</i>	4 <i>Lisa lag in haar bed.</i>

13.2

1 <i>at</i>	2 <i>vertelde</i>	3 <i>doken</i>	4 <i>lagen</i>
-------------	-------------------	----------------	----------------

14.1

1 *Tims vriendje / mag komen logeren.*
2 *De draak / kon leren praten.*
3 *De jongens / moesten gaan slapen.*

14.2

4 *Tims vriendje mocht komen logeren.*
5 *De draak kan leren praten.*
6 *De jongens moeten gaan slapen.*

14.3

1 <i>mocht</i>	2 <i>kan</i>	3 <i>moeten</i>
----------------	--------------	-----------------

15.1

De weettekst gaat over landen waar twee of meer talen gesproken worden.

15.2

Sint Maarten, Zwitserland en Aruba

15.3

een mening

16.1

Bijvoorbeeld:

Wat? Ze praten over welke film ze willen gaan bekijken.

Wanneer? op een zaterdagmiddag

16.2

zelfbedacht verhaal, waarin de antwoorden op de Leeswijzervragen zijn opgenomen

17

eigen antwoord dat samenhangt met een persoonlijke toekomstvoorspelling

18

1 <i>Iemand naar de mond praten.</i>	2 <i>Zijn mond voorbij praten.</i>
--------------------------------------	------------------------------------

19

1 <i>rijles</i>	3 <i>keihard</i>	5 <i>weiland</i>
2 <i>vrijheid</i>	4 <i>reisgids</i>	

20

- 1 *eiland*
- 2 *speelgoed*
- 3 *badmeester*
- 4 *handdoek*
- 5 *brandweerslang*
- 6 *hoofdpersoon*
- 7 *schildpad*

21

*scheepsschroef, vrachtwagen,
achterlicht, schommelstoel*

Lesinhoud

- De leerlingen schrijven en ontcijferen een boodschap in morsetekens.
- De leerlingen werken met geheimtaal.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Werkboek 3, bladzijde 55 en 57
- losse blaadjes

Extra oefening

- Werkboek, bladzijde 57

Vorbereiding

- youtube film: <https://youtu.be/J8YcQETyTw> "See and hear Morse Code"
- een groot papier met daarop het morsealfabet en een zaklantaarn.

Start**5**

U laat het filmpje over morsecode zien. Vervolgens zegt u:

"We gaan het thema afsluiten met het ontcijferen van boodschappen die in morsetekens zijn opgesteld, of een geheimtaal. We gaan ook naar elkaar boodschappen versturen in morsetekens en geheimtaal. Dat doen we in groepjes."

Kern – Instructie**35**

U vraagt wat het onderwerp was van dit thema. (Ik begrijp er niets van!). U herhaalt kort wat de oorzaak ervan kan zijn dat mensen elkaar niet begrijpen.

U zegt:

"Er is nog een soort taal waar we het niet over gehad hebben. Het werd over de hele wereld gebruikt, dus is het ook een wereldtaal. Het is de taal waarin vroeger boodschappen door middel van geluid- of lichtsignalen werden overgebracht, toen er nog geen radio was. Dat noem je 'seinen'. Bij scheepvaart werd dat bijvoorbeeld gebruikt. Voor elke letter van het alfabet is een signaal afgesproken zoals we op de film hebben gezien. Het is een combinatie van korte en lange geluiden of lichtflitsen. Die tekens heten morsetekens en ik heb een papier met die morsetekens aan het bord gehangen. Je ziet alleen punten en streepjes. De punten zijn de korte signalen en de streepjes de lange signalen. Ik ga nu met mijn zaklantaarn een boodschap seinen. Kijk maar goed."

U seint:

... _ _ _ ... (sos)

En u herhaalt het opnieuw. U zegt:

“Dit is misschien wel de bekendste boodschap. Wie weet welke letters ik seinde? Het zijn de letters S.O.S. Het is het signaal van bijvoorbeeld een schip dat in nood verkeert en dringend hulp nodig heeft. Het zijn de eerste letters van de woorden ‘Save our souls’, natuurlijk in de wereldtaal Engels. Als je zo’n boodschap met geluid overseinde, gebruikte je daarvoor een speciaal toestel: de telegraaf. Ook het ontvangen van de berichten ging via de telegraaf. Je kreeg dan een lange strook met streepjes en puntjes en die kon je dan ontcijferen. Dat gaan jullie straks ook doen.”

Dan zegt u:

“Soms wil je een geheime boodschap overbrengen aan iemand. Anderen mogen dan niet te weten komen wat er in staat. Je maakt het dan met opzet onbegrijpelijk. Van te voren heb je met die ander een geheimtaal afgesproken. Alleen jullie begrijpen die taal.

Je kunt bijvoorbeeld afspreken dat je elke letter van het alfabet een nummer geeft: a = 1, b = 2, c = 3, enzovoort. Je boodschap bestaat dan uit een rij getallen naast elkaar. Met je lijstje waarop staat welk nummer bij iedere letter hoort, kun je het ontcijferen. Je kunt ook afspreken alle woorden achterstevoren op te schrijven en ook je boodschap nog van achteren naar voren op te schrijven. Het ligt eraan wat je afspreekt.

Die afspraak noem je de sleutel of code en daarmee kun je de boodschap opstellen, maar ook ontcijferen. Spionnen sturen elkaar van die geheime boodschappen, maar die gebruiken dan een heel ingewikkelde sleutel. Ook schrijven ze hun berichten wel met citroensap op papier. Je ziet er niets van, maar als je er een vlammetje onder houdt, verschijnt het en kun je het lezen.”

U stelt groepjes van twee of drie leerlingen samen en u spreekt ook af welke groepjes berichten met elkaar uitwisselen. U licht de opdrachten op bladzijde 55 en 56 van het Werkboek nog even kort toe. U zorgt er tevens voor dat er voldoende blaadjes klaarliggen. De leerlingen voeren de opdrachten uit.

extra opdrachten: - Werkboek, opdracht 2, bladzijde 57

Afsluiting**5**

U vraagt een groepje verslag te doen. Hoe ging het, hoe werd er samengewerkt, wat waren de problemen, was het leuk? Hadden de andere groepjes dezelfde ervaringen?

Antwoorden

Werkboek 3, blz. 55 t/m 57

1.1

alvast prettige feestdagen voor iedereen

1.2

eigen tekst in morseteken

1.4

tekst in morsetekens en 'de vertaling' ervan

2

1 zelfbedachte geheimtaal

2 zelfbedacht bericht

3 het zelfbedachte bericht in de geheimtaal

6 de oplossing van het ontvangen bericht

7 de 'vertaling' van het ontvangen bericht

Bijlagen

- **Toetsbladen 3**
- **Controletoets**
- **Alfabetische woordenlijst**
- **Woordenlijst betekenissen**
- **Spellinghulp**

Toetsbladen

Thema 3

Ik begrijp er niets van!

Controletoets

Alfabetische woordenlijst

Doelwoordenlijst Thema 3

1. accent, het
2. afloop, de
3. begrijpen
4. communiceren
5. dialect, het
6. doof
7. doorsnede, de
8. formeel
9. gebarentaal, de
10. hardhorend
11. informeel
12. inwendig
13. landstaal, de
14. mondelinge vaardigheid
15. populair
16. schriftelijke vaardigheid
17. slissen
18. slot, het
19. spraakgebrek, het
20. Standaardnederlands, het
21. stotteren
22. streektaal, de
23. taalgebruik, het
24. uitwendig
25. verstaan
26. voorspellen
27. wereldtaal, de
28. zakelijk

Woordenlijst betekenissen

begrijpen:	Begrijpen betekent: snappen, weten wat iemand bedoelt.
communiceren:	Als we communiceren dan praten we met andere mensen of we schrijven met hen.
mondelijke vaardigheid:	Mondelijke vaardigheid is hoe je iets kunt vertellen.
schriftelijke vaardigheid:	Schriftelijke vaardigheid is hoe goed je iets kunt opschrijven. Raymond schrijft mooie verhalen, hij heeft een heel schriftelijke goede vaardigheid.
verstaan:	Verstaan betekent: goed kunnen horen (luisteren) en begrijpen wat er wordt gezegd.

doof:	Iemand is doof als diegene weinig of niks kan horen.
de doorsnede:	De doorsnede is wat je zou zien als je iets doormidden snijdt, bijvoorbeeld een appel.
de gebarentaal	Gebarentaal is het maken van bepaalde bewegingen die een betekenis hebben en waarmee je iets kunt 'zeggen'.
hardhorend:	Hardhorend is als iemand slecht hoort (slechthorend) of een beetje doof is.
inwendig:	Inwendig is binnen in (in het lichaam).
uitwendig:	Uitwendig is aan de buitenkant (van het lichaam).
de afloop:	De afloop van iets is het eind. Bijvoorbeeld de afloop van een gebeurtenis is wat er op het laatst gebeurt.
slissen:	Slissen is praten met je tong tussen je tanden.
het slot:	Het slot van een verhaal is het einde ervan.
stotteren:	Stotteren is stotend praten, waardoor je vaak letters herhaalt of moeilijk kunt uitspreken.
het spraakgesprek:	Als iemand een spraakgebrek heeft, is het moeilijk om sommige woorden goed uit te spreken. Slissen en stotteren zijn voorbeelden van een spraakgebrek.
voorspellen:	Als iemand iets voorspelt, zegt hij dat het gaat gebeuren.

formeel:	Formeel is zoals het volgens de regels eigenlijk moet of hoort. Formeel taalgebruik is netjes en soms nogal deftig. Bijvoorbeeld: “Geachte dames en heren, ik hoop van harte dat het programma van deze middag uw goedkeuring kan krijgen.”
informeel:	Informeel is het tegenovergestelde van formeel. Informeel taalgebruik is taal met gewone alledaagse woorden. Dit taalgebruik is nogal losjes. Bijvoorbeeld: “Hallo mensen, hebben jullie het een beetje naar je zin?”
de landstaal	De landstaal is een taal die in een land wordt gesproken, bijvoorbeeld Papiamentu.
populair:	Populair is wat veel mensen leuk vinden of wat veel mensen doen. Voetballen is een populaire sport; populair taalgebruik is informeel taalgebruik met woorden die veel mensen leuk vinden zoals: cool, great, chill, enzovoort.
de streektaal:	De streektaal is de taal die in een deel van een land wordt gesproken. Bijvoorbeeld in Nederland spreken de Amsterdammers ietsje verschillend dan de Rotterdammers.
het taalgebruik:	Het taalgebruik is de manier waarop je spreekt. Bijvoorbeeld: Zij heeft een nogal grof taalgebruik, zij gebruikt veel scheldwoorden.
de wereldtaal:	De wereldtaal is een taal die veel mensen over de hele wereld begrijpen.

zakelijk:	Zakelijk betekent nuchter en praktisch. Er spreekt geen gevoel uit. Bijvoorbeeld: De directeur zei op een zakelijke toon tegen mijn vader: "U bent ontslagen." Zakelijk taalgebruik is formeel taalgebruik waaraan je niet kunt horen hoe iemand zich voelt.
het accent:	Het accent is de manier waarop iemand de taal uitspreekt. Je kunt aan een accent horen waar iemand vandaan komt, bijvoorbeeld wanneer een Nederlander Papiamento spreekt.
het dialect (de streektaal):	Het dialect is de taal uit een bepaalde streek, met aparte woorden en grammaticale kenmerken.
het Standaardnederlands:	Het Standaardnederlands is goed Nederlands, zonder accent of dialect.

Spellinghulp

Woordenlijst**Woorden met /k/ = c**

accent	collecte	contant	inspectrice
accu	collega	contributie	locomotief
acteur	combinatie	controle	macaroni
actie	commandant	couplet	microfoon
actief	commentaar	creatief	postcode
actrice	commissaris	cursus	project
advocaat	commissie	dialect	reclame
alcohol	competitie	dictee	seconde
bioscoop	compleet	direct	speculaas
cactus	compliment	directeur	succes
caravan	componist	directie	tractor
cavia	compost	directrice	truc
chocolade	computer	disco	verticaal
circus	concert	discotheek	viaduct
clown	concurrent	discussie	record
club	conducteur	effect	risico
cola	conductrice	excursie	
		ijsco	
		inspecteur	

Woorden met /s/ = c

accent	cijfer	feliciteren	procent
actrice	circus	lucifer	proces
ambulance	cirkel	medicijn	provincie
cel	citroen	narcis	recept
cent	concert	ocean	speciaal
centimeter	december	officier	succes
centraal	elektriciteit	precies	
centrum			

Woordenlijst**Woorden met /zj/ = g**

asperge	etalage	horloge	passagier
bagage	garage	logé	slijtage
energie	giraf	logeren	spionage
etage	giraffe	manege	vitrage

Woorden met /sj/ = ch

capuchon	China	chocolade	machinist
champignon	Chinees	douche	marcheren
chauffeur	chip	douchen	parachute
chef	chips	lunch	rechercheur
chimpansee	chirurg	machine	

Woorden met /g/ = ch

ach	glimlachen	juichen	och
belachelijk	goochelaar	kachel	pech
chaos	goochelen	kuchen	pochen
chemisch	joch	lachen	techniek
echo	jochie	lichaam	toch
giechelen		noch	zich

Woorden met /ie/ = i

abrikoos	directie	kampioen	organisatie
Afrika	directrice	kantine	pagina
alinea	dirigent	kapitein	piano
Amerika	dominee	kievit	piloot
artikel	elektriciteit	kilo	piste
aspirine	etiket	klarinet	pistool
bami	fabrikant	klimaat	podium
benzine	familie	kritiek	politie
bibliotheek	februari	lampion	positie
bikini	feliciteren	lawine	positief
biologie	figuur	limonade	president
cavia	file	liniaal	prima
centimeter	finale	liter	privé
China	frituren	lucifer	radio
Chinees	giraf	macaroni	repetitie

Thema 3

Ik begrijp er niets van!

chirurg

giraffe

machine

riool

Woordenlijst

citroen

giro

machinist

rivier

combinatie

gitaar

margarine

serieus

comité

halvarine

materiaal

sigaar

competitie

horizon

medicijn

sigaret

compliment

idee

miauwen

sinaasappel

confetti

idiot

microfoon

sirene

contributie

imiteren

minimum

situatie

dia

indiaan

minister

ski

dialect

ingenieur

minuut

souvenir

diamant

intelligent

muzikant

spinazie

dieet

januari

nasi

spionage

diploma

juli

niveau

stadion

direct

juni

officier

studio

directeur

justitie

olifant

taxi

televisie

titel

tosti

viool

visite

Woorden met y

baby

hockey

playback

systeem

dynamo

hyena

pony

type

Egypte

hygiëne

pyjama

type

gameboy

hypnose

sorry

typisch

gymnastiek

jury

symbool

volleybal

gymzaal

mayonaise

sympathiek

yochurt

hobby

mysterie

synoniem

Woordenlijst**Woorden met ei**

aanreiken	eiland	leiden	scheidsrechter
aardbei	eind	leiding	sein
activiteit	eindelijk	marsepein	seizoen
afscheid	eisen	mei	specialiteit
allebei	elektriciteit	meid	steiger
allerlei	feit	meisje	steil
arbeider	fontein	omleiden	terrein
bedreigen	geheim	overeind	trein
begeleiden	geit	paleis	uitbreiden
beide	gewei	peil	vallei
bereid	hei	peinzen	veilig
bereiken	heide	plein	verscheidene
breien	heilig	pleister	verspreiden
dreigen	heimwee	porselein	voorbereiden
dweil	hoeveelheid	prei	vrijheid
ei	inleiding	refrein	wei
eigen	kapitein	reiger	weide
eigenaar	karwei	reis	weigeren
eigenlijk	keihard	reizen	weinig
eigenschap	keizer	reiziger	zei
eigenwijs	klei	Romein	zeil
eik	klein	scheiden	

Woorden met ij

aardrijkskunde	begrijpen	bijbel	blijken
altijd	belangrijk	bijl	blijven
andijvie	beschrijven	bijna	boerderij
azijn	bevrijden	bijten	brij
bakkerij	bevrijding	bijvoorbeeld	cijfer
batterij	bewijs	bladzijde	dijk
bedrijf	bij	blij	dikwijls
dozijn	lijden	rijk	uitwijken
drijven	lijf	rijm	verdwijnen
drukkerij	lijken	rijp	vergelijken
eigenwijs	lijm	rijst	verschijnen
fijn	lijn	schijf	verwijten
Frankrijk	lijst	schijnen	vijand

gelijk

lijster

schilderij

vijf

Woordenlijst

glijden

maaltijd

schrijven

vijver

gordijn

maatschappij

slijpen

vlakbij

grijnzen

medelijden

slijtage

vrij

grijpen

medicijn

slijten

vrijdag

grijs

mij

slijterij

vrijheid

hij

mijn

smijten

waarschijnlijk

hijgen

nijdig

snijden

wedstrijd

hijzen

nijlpaard

spijker

wij

ijs

nijptang

spijt

wijd

ijsco

onbeschrijfelijk

stijf

wijfje

ijverig

onderwijs

stijgen

wijk

ijzel

ontbijt

stijl

wijn

ijzer

opzij

strijd

wijs

jij

padvinderij

strijkijzer

wijzen

kijken

Parijs

tamboerijn

wijzer

knijpen

partij

tapijt

woestijn

konijn

pijl

tegelijk

wrijven

kozijn

pijn

terwijl

zij

krijgen

pijp

tevoorschijn

zijde

krijzen

praktijk

tijd

zijn

krijt

prijs

tijdens

zwijgen

kwijt

ravijn

tijger

leeftijd

rij

Turkije

lekkernij

rijden

twijfelen

Woorden eindigend op ice

actrice

conductrice

directrice

inspectrice

Woorden met x

box

exemplaar

expres

saxofoon

claxon

explosie

extra

taxi

examen

luxe

excursie

Woordenlijst**Woorden met th**

apotheek	marathon	thema
bibliotheek	methode	thuis
discotheek	theater	videotheek
enthousiast	thee	

Woorden met q

aquarium	quiz
----------	------

Woorden met /p/ = b

abnormaal	club	krab	web
absoluut	eb	slab	website
ambtenaar	heb	slib	

Woorden die met wr beginnen

wraak	wrat	wrijven	wroeten
wrak	wreed	wringen	

Leenwoorden uit het Engels

barbecueën	drugs	lunch	skaten
bungalow	e-mail	mailen	skeeleren
cake	flat	make-up	soundmix
camping	gameboy	musical	sticker
caravan	gamen	paperclip	surfen
chatbox	goal	plastic	tackelen
chatten	hockey	playback	tank
chip	interview	race	team
chips	jack	rails	trainen
coachen	joggen	shampoo	tram
computer	jury	shop	T-shirt
crossen	keeper	shoppen	video
cup	ketchup	show	volleyball
downloaden	laptop	skateboarden	weekend

Woordenlijst**Leenwoorden uit het Frans**

auteur	chauffeur	etui	niveau
biscuit	circuit	mayonaise	paraplu
blouse	conciërge	medaille	portemonnee
bureau	douche	milieu	punaise
cadeau			toilet

Woorden met é, è of ê

blèren	coupé	hé	oké
café	crème	hè	privé
comité	crêpepapier	logé	volière

Woorden eindigend op een niet- of moeilijk verlengbare d

altijd	gereed	iemand	zand
bloed	geweld	moed	
geduld	grind	niemand	
geld	grond	verstand	

Woorden met au

applaus	chauffeur	klauw	pauzeren
au	dauw	lauw	rauw
augurk	flauw	miauwen	restaurant
augustus	gauw	nauw	sauna
auteur	grauw	nauwelijks	saus
auto	kabeljauw	nauwkeurig	snuuwen
autoritair	kauwen	paus	wenkbrauw
benauwd	kauwgom	pauw	
blauw	klauteren	pauze	

Woorden met /oe/ = ou

blouse	douche	journalist	souvenir
coupe	douchen	retour	tournee
couplet	enthousiast	route	
douane	journaal	routine	

Woordenlijst**Woorden op air**

autoritair	militair	ordinair	populair
meubilair	miljonair		

Woorden met een niet-geschreven /w/

duel	egoïst	januari	ruïne
duet	eventueel	kanoën	situatie
duo	februari	oase	

Woorden met een niet-geschreven /j/

alinea	jubileum	piano	spion
biologie	kampioen	podium	spionage
bioloog	kiosk	priemel	stadion
bioscoop	krioelen	radio	studio
creatief	lampion	reactie	theater
duo	liniaal	reageren	theorie
financieel	materiaal	riool	via
hyena	miauwen	serieus	viaduct
hygiëne	museum	speciaal	videotheek
idiot	pensioen	specialist	violist
indiaan	periode	specialiteit	viool
ingenieur			

Bijzondere inprentwoorden

afschuwelijk	burgemeester	onnozel	vanmiddag
afval	datum	ontdekken	vanmorgen
applaus	kostbaar	postzegel	verrassing
beantwoorden	onmiddellijk	sieraad	
bijzonder	onmogelijk	stiekem	

Woorden met f

afschuwelijk	gefeliciteerd	oefenen	tafel
afval	grafiek	onbeschrijfelijk	telefoon
alfabet	informatie	perfect	twijfelen
begravenis	koffie	plafond	uniform
fotograferen	luifel	professor	wafel

Woordenlijst

Woorden met s

asiel	resultaat	ruisen	vreselijk
bliksem	ritselen		

Woorden met z

aarzelen	gymzaal	ontzettend	roze
azijn	horizon	oorzaak	stofzuiger
bazaar	jazeker	opzetten	suizen
bijzonder	kozijn	opzoeken	verzamelen
bizar	langzaam	peinzen	zichzelf
duizelig	mezelf	plezier	(tot) ziens
duizend	muziek	postzegel	
gezond	muzikant	puzzel	
grijzen	onnozel	reiziger	

Regels om te onthouden

1 Woorden met d of t

- Als de eindklank van een woord (als het een persoonsvorm is) een /t/ is, maak je het woord langer. Als je een /d/ hoort, is de eindletter van het woord ook een *d*.

hond – honden

---

let op: Bij persoonsvormen mag de verlengingsregel niet toegepast worden. Hier gelden de persoonsvormregels.

2 cht

- Als je na een korte klank /gt/ hoort, dan schrijf je *cht*, behalve bij ligt, legt, en gelegd, zegt en gezegd, vlagt en gevlagd.

lacht

Regels om te onthouden

3 sch

- Als je aan het begin van een woord /sg/ hoort, schrijf je altijd *sch*.
school

---

4 g(t) of ch(t)

- Als je na een lange klank of na een tweetekenklank een /g/ hoort, schrijf je een *g*, behalve bij juichen, giechelen, goochem en goochelen.
plaagt – zwoegt

---

5 ng of nk

- Als je na een /ng/-klank een /k/-klank hoort (/ngk/), schrijf je *nk*.
bedenken

---

6 open of gesloten lettergreep

- Hoor je aan het einde van een klankgroep een lange klank, dan schrijf je hem met één klinker (ver-enkelingsregel)
molen

- Hoor je aan het einde van een klankgroep een korte klank, dan schrijf je een dubbele medeklinker (verdubbelingsregel).
kikker

Regels om te onthouden

7 f wordt ff of v en s wordt ss of z

- Meervouden of verlengingen van woorden eindigend op *f* of *s* schrijf je wanneer de verdubbelingsregel geldt bijna altijd met *ff* of *ss*.
straf – straffen, huismus – huismussen

- Meervouden of verlengingen van woorden eindigend op *f* of *s* schrijf je wanneer de ver-enkelingsregel geldt bijna altijd met *v* of *z*.
stokdoof – stokdove, kaas – kazen

---

8 /u/-klank

- Als je een /u/ hoort op een lage stemtrap, dan schrijf je een *e* en als je een /u/ hoort op een hoge stemtrap schrijf je een *u*.
vroeger – geluk

---

9 ij en lijk

- Als je /luk/ hoort aan het einde van een woord, dan schrijf je *lijk*, maar niet bij geluk.
makkelijk

- Als je /ug/ hoort aan het einde van een woord, dan schrijf je *ig*, maar niet bij terug.
aardig

Regels om te onthouden

10 eer, oor en eur

- Je hoort /ir/, /or/ of /ur/, maar je schrijft *eer*, *oor* of *eur*.
speer – *koor* – *deur*

---

11 aai, ooi en oei

- Je hoort /aaj/, /ooj/ en /oej/, maar je schrijft *aai*, *ooi* en *oei*.
zwaaien – *mooi* – *bloei*

---

12 uw, ieuw, eeuw, auw, ouw

- Als er aan het einde van een woord of woorddeel een *w* staat, komt er altijd een *u* voor.
ruw – *nieuw* – *leeuw* – *pauw* – *bouwen*

---

13 tie

- Hoor je aan het einde van een woord /tsie/, dan schrijf je *tie*.
politie
- Hoor je aan het einde van een woord /sie/ en daarvoor een medeklinker, dan schrijf je *tie*.
actie

---

14 heid

- Hoor je /heit/ aan het einde van een woord of woorddeel, dan schrijf je altijd *heid*.
gladheid

---

15 tijd of teit

- Hoor je */teit/* aan het einde van een woord of woorddeel, dan schrijf je *tijd* als het woord met de kloktijd te maken heeft. Als dat niet zo is, schrijf je *teit*.

lentetijd – kwaliteit

---

16 isch of ische

- Hoor je */ies/* aan het einde van een woord of woorddeel, dat bij verlenging */iesu/* wordt, dan schrijf je *isch* of *ische*.

Behalve bij Fries – Friese. En bij woorden zoals vies – vieze en precies – precieze, omdat je een */z/* hoort in plaats van een */s/*.

praktisch

---

17 afbreken

- Samengestelde woorden worden afgebroken tussen de twee (samenstellende) woorden.

ijs – vrij

- We breken af tussen twee lettergrepen. De lettergreepgrens hoor je als je het woord in klankgroepen uitspreekt.

spre – ken

- Als op een lettergreepgrens twee medeklinkers staan, moet het woord tussen die twee medeklinkers worden afgebroken. (Let op: Als de verdubbelingsregel van toepassing is, wordt het woord tussen de dubbele medeklinker afgebroken.)

wer – ken, straf – fen

Regels om te onthouden

- Bij de combinatie *ng* en *nk* wordt afgebroken tussen de *n* en de *g* of de *n* en de *k*.

zin – gen, zin – ken

- Bij de lettergrepen *aai*, *ooi* en *oei* wordt afgebroken na de *i*.

aai – en, roei – en, gooi – en

- Bij de lettergrepen *uw*, *ouw*, *auw*, *ieuw* en *eeuw* wordt afgebroken tussen de *u* en de *w*.

ru – we, trou – wen, kau – wen, nieu – we, eeu – wig

- Woorden met een achtervoegsel worden afgebroken op de grens van het grondwoord en het achtervoegsel.

tent – je

---

18 tussen –n

In een samenstelling schrijf je een tussen-*n* als:

- het eerste deel van de samenstelling een meervoud op *–en* is:

boekenkast

- het eerste deel van de samenstelling al op *–en* eindigt

keukentrap

Regels om te onthouden

je schrijft geen tussen-*n* als:

- het eerste deel van de samenstelling geen meervoud heeft;
tarwebrood

- je bij de meervoudsvorm van het eerste deel kunt kiezen tussen een meervoud op *n* en een meervoud op *s*;
groentesoep

- het eerste deel van de samenstelling geen zelfstandig naamwoord is;
rodekool – spinnewiel

- het eerste deel van de samenstelling een versterkende betekenis heeft
apetrots

- het eerste deel van de samenstelling naar een persoon of zaak verwijst die in de gegeven context uniek is.
zonnestraal – Koninginnedag

---

19 tussen-s

In een samenstelling schrijf je een tussen-s als:

- het eerste deel niet op een *s* eindigt en het tweede deel er niet mee begint, maar je wel een /s/ hoort.
bakkerswinkel

Let op bij:

- samenstellingen waarbij het eerste deel op een *s* eindigt en het tweede deel ermee begint;
huisspin

Regels om te onthouden

- samenstellingen waarbij het eerste deel niet op een s eindigt maar het tweede deel er wel mee begint. Hierbij wordt wel de tussen-s geschreven, omdat die ook geschreven wordt in andere samenstellingen met het eerste deel.

dorpsstraat – dorpsplein – dorpsraad

---

20 koppelteken

Je gebruikt een koppelteken bij:

- samenstellingen die je verkeerd kunt uitspreken omdat er twee klinkers naast elkaar komen te staan;

na-apen

- aardrijkskundige namen;

Noord-Brabant

- samenstellingen met losse letters of cijfers;

cd-hoesje, 12-jarige

- samenstellingen met een voorvoegsel zoals ex, privé, oud.

ex-man, oud-minister

Let op: telwoorden krijgen geen koppelteken

tweeëntwintig

Regels om te onthouden

21 Hoofdletters

Hoofdletters worden geschreven:

- aan het begin van elke zinn;
De zon schijnt het hele jaar door.
- in de indirecte rede;
Lieke schreeuwt: 'Ik kom toch niet!'
- bij eigen namen;
Jean Maduro, Wendy de Cuba, mevrouw De Cuba
- bij aardrijkskundige namen;
Aruba, Nederland, Australië
- bij namen van feestdagen, talen en dialecten;
Kerstmis, Papiamentu, Limburgs
- bij namen van verenigingen, instellingen, winkels en bedrijven;
het Rode Kruis, Wema
- bij namen van merken, kranten, boeken en tijdschriften;
Coca-Cola, Amigoe
- bij namen van straten, pleinen, kerken, gebouwen, en dergelijke.
Kerkstraat

22 woordtekens

Een trema gebruik je:

- wanneer twee of meer klinkers achter elkaar worden geschreven en dit tot een foute uitspraak kan leiden. Het trema komt dan op de beginletter van de nieuwe lettergreep.
knieën, ruïne, zeeën
-
-

Let op:

- samenstellingen krijgen geen trema. Een uitzondering hierop vormen de telwoorden.
na-apen, zee-egel, tweeëntwintig

Regels om te onthouden

Een apostrof gebruik je:

- wanneer een *s* wordt toegevoegd aan woorden die eindigen op één van de enkele klinker *a, i o, u* of *y*.
video's, baby's, ski's, Angela's kamer
-
-

23 de persoonsvormregels

- Als je aan het einde van een persoonsvorm een /t/ klank hoort, dan schrijf je ook een *t*, behalve bij *had, deed, stond* en *den*-werkwoorden.
Twan speelt met Yasmin
- De verledentijdsvormen van *ten*- en *den*-werkwoorden schrijf je wanneer er geen sprake is van klankverandering, met *tt* of *dd*.
Het huis brandde helemaal af.
Floor stootte haar knie tegen de tafel.
- De verleden tijd enkelvoud van *den*-werkwoorden waarbij sprake is van klankverandering, eindigt altijd op *-d*.
Lieke hield de winkelwagen vast.
- De tegenwoordige tijd enkelvoud van *den*-werkwoorden eindigt op *-d* als:
  - er ik in de zin staat;
Ik laad de winkelwagen vol.
  - er sprake is van een achtergeplaatst je of jij;
Laad jij de winkelwagen vol?
  - er sprake is van gebiedende wijs
Laad de winkelwagen vol.

In alle andere gevallen eindigt de tegenwoordige tijd enkelvoud van *den*-werkwoorden op *dt*.

Moeder laadt de winkelwagen vol.

24 Engelse werkwoorden die in de Nederlandse taal worden gebruikt

- Voor Engelse werkwoorden gelden dezelfde persoonsvormregels als voor Nederlandse werkwoorden.
skateboarden – ik skateboard, jij skateboardt, ik skateboardde, ik heb gekateboard
Let op bij werkwoorden waarbij de ik-vorm op *e* eindigt.
gamen – ik game, jij gamet, ik gamede, ik heb gegamed

Regels om te onthouden

25 meervouden

- Eindigt een woord op een lange klank die we met één letterteken schrijven, dan krijgt het woord in het meervoud 's.
agenda's, risico's, baby's
-
-

- Eindigt een woord op *ee, é, e (/u/)* of een tweetekensklank, dan komt de *s* er in het meervoud aan vast.
dominees, tralies, bureaus, logés, tantes
-
-

- Als de laatste lettergreep van een woord dat eindigt op *(er)ik, es (/us/)* of *it* weinig klemtoon heeft, dan wordt de laatste letter in het meervoud niet verdubbeld.
viezeriken – luiwammesen
-
-

26 verkleinvormen

- Als een woord eindigt op een lange klank (geschreven als *a, é, ee, o, u, i*), dan wordt het verkleinwoord met een dubbele klinker geschreven.
mama – mamaatje, stro – strootje
-
-

Let op:

- De *é* wordt in het verkleinwoord *ee* zonder accentteken, en de *i* (uitgesproken als */ie/*) aan het eind van een woord wordt in het verkleinwoord *ie*.
- Woorden die op *ng* eindigen krijgen in de meeste gevallen *-nkje* op het eind, maar er zijn ook uitzonderingen op *-ngetje*. Het is goed te horen of verkleinwoorden op *-nkje* of *-ngetje* eindigen.
ketting – kettinkje, kring - kringetje

Persoonsvorm-kaart

Spelling Groep 7

Taal leesland

